

Grafika a její využití v mateřské škole

Tereza Fojtů

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tereza Fojtů**
Osobní číslo: **H17791**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Grafika a její využití v mateřské škole**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury týkající se problematiky výtvarné edukace dětí předškolního věku.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na grafické techniky v mateřské škole.
Zpracování výtvarného projektu s využitím grafických technik pro děti předškolního věku.
Realizace a ověření výtvarného projektu v mateřské škole.
Evaluace projektu a doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Bezděková, L., Kubecová, M., Kupcová, Z., & Váňová, H. (2016). *Rozvíjíme výtvarné dovednosti a fantazii dětí*. Praha: Raabe.
Bird, M. (2012). *100 ideas that changed art*. London: Laurence King.
Hazuková, H. (2011). *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání* (Dotisk 1. vyd). Praha: Raabe.
Horová, J. (2010). *100 inspirací z Ekoateliéru: moderní abeceda tvořivé recyklace*. Praha: Portál.
Slavík, J., Chrz, V., & Štech, S. (2013). *Tvorba jako způsob poznávání*. Praha: Karolinum.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Andrea Dalajková**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 4. října 2019
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Teresa Fajtl
Období zápisu:	H17/18
Studijní program:	B3207 Speciální pedagogika
Studijní obor:	0510101 Pedagogika speciální
Forma studia:	Prezenční
Typ práce:	Projektová práce z oblasti speciální pedagogiky

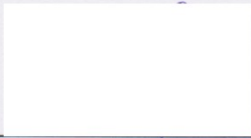
Zásady pro vypracování

Pracovní materiál a studijní literatura (knihy, články) se předkládá v elektronické podobě (PDF formát) a v případě potřeby v tištěné podobě. Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami a v souladu s předepsanými termíny. Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami a v souladu s předepsanými termíny. Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami a v souladu s předepsanými termíny.

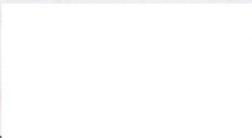
Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami a v souladu s předepsanými termíny. Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami a v souladu s předepsanými termíny. Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami a v souladu s předepsanými termíny.

Zásady elektronické práce

Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami a v souladu s předepsanými termíny. Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami a v souladu s předepsanými termíny. Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami a v souladu s předepsanými termíny.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2019

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24. 4. 2020

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce má aplikační charakter. Cílem bakalářské práce je prokázat význam využití grafiky v prostředí mateřských škol. Teoretická část je zaměřena zejména na současné pojetí výtvarné činnosti, grafiku a grafické techniky a výtvarné myšlení. Praktická část bakalářské práce obsahuje návrh projektu s aktivitami zaměřenými na grafiku a grafické techniky. Projekt byl ověřen v praxi mateřské školy, kde byl také evaluován. Na základě evaluace byla zpracována doporučení pro praxi mateřských škol.

Klíčová slova: grafika, grafické techniky, výtvarná činnost, výtvarné myšlení, modifikace výtvarných technik

ABSTRACT

Bachelor thesis has an application character. The main goal of this bachelor thesis is to prove the importance of the use of graphics in kindergartens. Theoretical part focuses mainly on contemporary conception of art activities, graphics, graphic techniques and art thinking. Practical part of the thesis includes a project proposal with activities that are focused on graphics and graphic techniques. Project was verified in kindergarten practice, where it was also evaluated. Recommendations for the practice of kindergartens were prepared based on the evaluation of the project.

Keywords: graphic, graphic techniques, visual art activities, art thinking, modification of art techniques

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Naši učitelé nesmějí být podobni sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale samy nejdou.“ Jan Ámos Komenský

Velmi děkuji:

- Paní Mgr. Andree Dalajkové za podporu, trpělivost, úsilí, čas a cenné rady, díky nimž mohla tato práce vzniknout,
- svým nejbližším za podporu po celou dobu mého studia,
- učitelkám mateřské školy za ochotu a jejich pozitivní přístup a pomoc,
- dětem, které se projektu účastnily a umožnily mi vidět radost v dětských očích.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 VÝTVARNÁ ČINNOST V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	12
1.1 SOUČASNÉ POJETÍ VÝTVARNÉ ČINNOSTI	12
1.2 VYMEZENÍ VÝTVARNÉ ČINNOSTI V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	14
2 GRAFIKA JAKO VÝTVARNÁ TECHNIKA VYUŽITELNÁ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	16
2.1 VYUŽITELNOST GRAFIKY V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	16
2.2 PŘÍPRAVNÉ GRAFICKÉ TECHNIKY	17
2.3 MODIFIKACE GRAFIKY DO PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	19
3 VÝTVARNÉ MYŠLENÍ A MOŽNOSTI ROZVOJE DÍTĚTE PROSTŘEDNICTVÍM GRAFIKY	24
3.1 VÝTVARNÉ MYŠLENÍ	24
3.2 TVOŘIVOST, KREATIVITA A PROŽITEK Z TVORBY.....	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 VÝTVARNÝ PROJEKT	31
4.1 NÁVRH PROJEKTU	32
4.2 REALIZACE PROJEKTU	34
Charakteristika dětí.....	34
Průběh projektu	35
Výstup č. 1 – Tisk provázkem	36
Výstup č. 2 – Obtisk listů - monotyp	39
Výstup č. 3 - Gumotisk	42
Výstup č. 4 – Tisk z výšky bublinkovou folií.....	46
Výstup č. 5 – Tisk z výšky – Bubble art	49
Výstup č. 6 – Tisk z výšky (Hlínoryt 1)	53
Výstup č. 7 – Tisk z výšky (Hlínoryt2)	57
Výstup č. 8 – Tisk z hloubky	60
Výstup č. 9 – Tisk z plochy	64
Výstup č. 10 – Vernisáž a techniky grafiky.....	69
5 EVALUACE PROJEKTU	72
5.1 VLASTNÍ REFLEXE	72
5.2 EVALUACE UČITELKY MŠ	74
5.3 SROVNÁNÍ VLASTNÍ REFLEXE A EVALUACE UČITELKY MŠ	76
6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	78
ZÁVĚR	80
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	81

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	83
SEZNAM OBRÁZKŮ	84
SEZNAM TABULEK.....	85
SEZNAM PŘÍLOH.....	86
SEZNAM SCHÉMAT	87

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si vybrala především proto, že od malička inklinuji k tvorbě nebo také k různým kreativním činnostem, které mě velmi naplňují, dodávají mi pocit potěšení a umožňují mi zklidnění. Volba tématu bakalářské práce byla pro mě tedy jednoznačná, výtvarná výchova, konkrétně grafika. Zároveň aplikační charakter práce mi byl velmi blízký, jelikož jsem chtěla především vytvořit projekt, který bude prospěšný i ostatním učitelům. Záměrem však bylo získat i další cenné zkušenosti s dětmi v praxi.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Cílem teoretické části bakalářské práce je zpracovat teoretická východiska o grafice a její využitelnosti v prostředí mateřské školy. V teoretické části se nejprve pojednává o výtvarné činnosti, a to jak z hlediska obecného vymezení, tak v pojetí výtvarné činnosti v současnosti či ukotvení výtvarné činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Další kapitola je zaměřena na ústřední téma bakalářské práce, a to na grafiku. V této části je vymezena role grafiky v předškolním vzdělávání, její využitelnost a rozdíly mezi přípravnými grafickými technikami a grafikou obecně. V závěru se teoretická část zabývá výtvarným myšlením a možnostmi dalšího rozvoje dítěte prostřednictvím grafiky.

V návaznosti na teoretická východiska bylo cílem praktické části navrhnout výtvarný projekt, realizovaný metodickou řadou, zaměřující se na grafiku využitelnou v předškolním vzdělávání. Hlavním cílem projektu bylo poskytnout dětem novou zkušenost s výtvarnými technikami, umožnit jim prožitek z tvorby, ale také prostřednictvím grafiky rozvíjet výtvarné myšlení. Dalším z cílů praktické části bylo zpracovat vlastní evaluaci projektu. Na základě evaluace pak byla zpracována doporučení pro praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝTVARNÁ ČINNOST V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Výtvarná činnost v předškolním vzdělávání má jinou úlohu než dříve. Stejně jako se měnilo pojetí dítěte z hlediska historie, tak se také mění pojetí výtvarné činnosti v mateřské škole. Stadlerová (2011) tvrdí „*dítě kreslí jinak než dospělý*“ (Stadlerová, 2011, s. 7). Zatímco dospělý do tvorby vtiskuje, co největší spojení s realitou, dítě do tvorby zapojuje především svoje emoce spojené s vlastní zkušeností. Z výtvarného díla tak můžeme vyčíst pocity dítěte, jeho zkušenosti, znalosti, ale také jeho emoční rozpoložení a vnímání světa. V tvorbě se hlavně odráží představivost a fantazie, ale také poznání světa dítětem. Učitel dítěti sice může nabízet určitý námět toho, co dítě může vytvořit, nemá však dítěti vtlačovat a vtiskovat pojetí dospělého. Dítě a dospělý mají odlišný pohled na realitu. To, co dospělý nějak vnímá, dítě může pojmout zcela z jiného úhlu pohledu. Proto je vhodné poskytnout prostředky, avšak snažit se děti nesusazovat v tvorbě samotné. Výsledek je pak opačný, dítě se snaží imitovat a napodobit výtvaru učitelky, nikoliv promítnout do tvorby sebe sama. Kvůli normovanosti a výsledného efektu se vytrácí prožitek z tvorby. Dětem jsou poskytnuty šablony a předlohy k dosažení kýženého cíle, avšak vytrácí se prožitek z tvorby, objevování a taktéž není rozvíjeno výtvarné myšlení. (Stadlerová, 2011)

1.1 Současné pojetí výtvarné činnosti

Na začátek této kapitoly si nejdříve vymezíme pojem výtvarná činnost. Tento pojem vymezuje (Hazuková & Šamšula, 2005) pomocí tzv. vnějších a vnitřních procesů. Mezi tři základní výtvarné činnosti řadí výtvarné vnímání, výtvarnou imaginaci a výtvarnou tvorbu. Autoři zmiňují, že nejčastěji je ve výuce kladen důraz především jen na výtvarnou tvorbu, ovšem tyto tři pojmy spolu úzce souvisí a jsou často opomíjeny. (Hazuková & Šamšula, 2005)

V článku od autorů (Mcclure, Tarr, Thompson, & Eckhoff, 2017) je zmiňováno dvojí pojetí výtvarné činnosti. Prvním z nich je přístup učitele vykonávající funkci koordinátora činnosti, organizátora, a typickým znakem pro tento přístup je zaměřenost na produkt. Druhým pojetím je učitel jako facilitátor, průvodce. Učitel nabízí dětem prostor pro objevování, hru, experimentování a poskytuje dětem možnost získání nových zkušeností při výtvarné tvorbě. Kvalita výtvarné činnosti závisí především na přístupu učitele ke vzdělávání, jeho filozofii a také výtvarném vnímání, kterým učitel disponuje. (Mcclure, Tarr, Thompson, & Eckhoff, 2017)

Národní umělecká vzdělávací asociace (NAEA) během své činnosti vydala dokument, týkající se výtvarného umění v oblasti dětí mladšího školního věku, s názvem *Developmentally Appropriate Practice for the Visual Arts Education of Young Children*, volně přelože-

no jako *Vhodná praxe z hlediska vývoje pro vzdělávání malých dětí ve výtvarném umění*. Setkávání této asociace trvalo po dobu deseti let, hlavní náplní jednání bylo především odklon od přílišné svázanosti pojetí výtvarného umění, její strukturovanosti. (Mcclure, Tarr, Thompson, & Eckhoff, 2017)

Nadále vznikl v roce 2004 dokument od NAEA nesoucí název *Art: Essential for Early Learning*, volně přeloženo jako *Umění: Hlavní zásady pro rané učení*, týkající se kvalitního uměleckého vzdělávání pro děti mladšího školního věku, tedy i pro děti předškolního věku. Tento dokument tedy zmiňuje osm hlavních zásad rozdělených do dvou oblastí, a to oblast nesoucí název *Vývoj a vyjádření dětí ve vizuálním umění*, zahrnující principy jedna až tři, a druhou oblast *Podpora konkrétního vizuálního uměleckého záměru raného dětství* s principy čtyři až osm. První tři principy, spadající pod oblast *Vývoj a vyjádření dětí ve vizuálním umění*, zmiňují kvalitu prostředí určeného pro tvorbu dětí, pestrou škálu pomůcek, ale také dostatek časové dotace vhodnou pro seznámení dětí s různými materiály, pomůckami, objevování a senzomotorické vnímání vlastností materiálů. Proto je také neustále zmiňována důležitost fyzického kontaktu s něčím novým, nově objevovaným či nepoznaným. Další principy z oblasti *Podpory konkrétního uměleckého záměru raného dětství* se zaměřují na učitele. Dle principů by měl být učitel především ohleduplný, citlivý a chápatel a především respektující individuálních zvláštností dítěte. Učitel by měl dětem poskytnout možnost seznámení se s pomůckami, dostatečně jim vysvětlit práci s nimi. Taktéž by měl respektovat dětskou tvořivost, kreativitu a nápady dětí, jejich svobodné myšlenky, konverzace, naslouchat a být empatický, ale také děti vhodně hodnotit a reagovat na jejich postřehy. (Mcclure, Tarr, Thompson, & Eckhoff, 2017)

Jiné vymezení výtvarné činnosti popisuje Smith (Smith in Spodek, 1993), kdy považuje vzdělání za zábranu. Hlavním problémem vzdělávání a současné výtvarné činnosti je ten, že děti díky vtiskování představ od dospělých ztrácí svůj dětský pohled na svět. Učitelé tak zabírají dětem v sebevyjádření, kladou znalost techniky před zmiňované vnitřní vyjádření dítěte, a tak kladou větší důraz na upřednostnění produktu před prožitkem. Tento přístup byl však také kritizován, a to z toho důvodu, že se učitelé díky výslednému produktu dítěte mohou zaměřit na oblast, kterou je potřeba více rozvíjet. Avšak i přesto pohled Smith zapadá do konstruktivistického proudu vzdělávání. Hlavním záměrem je opět nesvázanost v tvorbě a volnost vyjádření. (Spodek, 2013).

1.2 Vymezení výtvarné činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání

Moderní pojetí výtvarné výchovy zmiňuje především akční umění, využití výtvarných her, ale také výtvarných experimentů v prostředí mateřské školy. Hlavním záměrem je stavit proces před produkt, dítěti je umožněn větší prožitek z tvorby. Zároveň jsou velmi prosazovány netradiční výtvarné techniky umožňující využití zajímavých pomůcek nebo odpadového materiálu. Podstatné je dbát i na tradiční výtvarné techniky jako je malba nebo kresba, a na jejich principech založená grafika. Je důležité zmínit práci učitele při výtvarné výchově, učitel je hlavním faktorem ovlivňující výtvarnou činnost v mateřské škole. Každá výtvarná technika umožňuje dítěti dostatečný prožitek z tvorby, pokud je učitelem dobře předána a uchopena.

V souvislosti s pojetím výtvarné výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV) se hovoří o rizicích vyskytujících se při výtvarné výchově, zde také můžeme spatřit propojenost s výše zmiňovanými zásadami. V RVP PV (2018) je uvedena výtvarná činnost ve všech vzdělávacích oblastech. V rámci každé oblasti jsou zde vymezeny specifika pro danou oblast. V této kapitole chci především zmínit rizika mající vliv na kvalitu výtvarné činnosti. Mezi hlavní rizika vyskytující se při výtvarné činnosti řadím především: omezování spontaneity dětí, nevhodnou motivaci, nedostatek času a prostoru pro tvorbu a omezování experimentování, neindividualizovaný přístup k dětem, nedostatek podpory dítěte a podnětů pro tvorbu. Záměrem výběru těchto rizik bylo především poukázání na důležitost podnětného prostředí k tvorbě. Všechna tato rizika jsou velmi častou chybou v práci učitelů. Především se jedná o volbu technik a jejich využití. Důležité je přizpůsobit techniky věkové kategorii dětí a postupovat dle možností a dovedností jednotlivých věkových skupin a umožňovat rozvoj manuálních zručností v na sebe navazujících krocích. V rizicích je zmiňováno také riziko týkající se nedostatečného sortimentu pomůcek pro tvorbu, chtěla bych především podotknout, že lze tvořit ze spousty materiálů, které nejsou ani finančně nákladné. Jednou z charakteristik 21. století je důraz na ekologii, proto jsou také využívány různé odpadové materiály i k tvorbě v mateřské škole. Velkým negativem je časová dotace pro výtvarnou činnost, nechci tím tvrdit, že výtvarná výchova je jedním z nejdůležitějších oblastí vyskytujících se při edukaci, ale poukázat na fakt, že potřebné je poskytnout dětem dostatečnou časovou dotaci a individuální přístup při tvorbě. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2018)

Rizika spojená s grafikou jako výtvarnou technikou spatřuji především v náročnosti technik pro děti předškolního věku. Ovšem při postupování dle metodické řady lze postupem

času děti naučit i vnímání bílé linie a kontrastů ploch. Jednotlivé techniky grafiky lze modifikovat do prostředí mateřské školy volbou vhodných pomůcek. Zároveň, jak již bylo zmíněno, je dobré postupovat v metodické posloupnosti, a to především začít přípravnými grafickými technikami a následně zařadit techniky grafiky.

2 GRAFIKA JAKO VÝTVARNÁ TECHNIKA VYUŽITELNÁ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Grafika jako výtvarná technika je jednou z výtvarných technik, která je v prostředí mateřské školy často aplikována v její jednoduché podobě. Většinou se využívají přípravné grafické techniky. Technicky náročnější forma grafiky jako je tisk z hloubky či z výšky lze snadno modifikovat do podoby realizovatelné i s dětmi předškolního věku. Cílem této kapitoly je vymežit pojem grafika, vymežit grafické techniky, přípravné grafické techniky, ale zároveň převést grafiku do prostředí mateřské školy.

„Původně označovalo pojmenování grafika všechny způsoby kreslení a psaní (podle řeckého významu grafein = psát, kreslit), později se jeho obsah zúžil na reprodukovanou kresbu nebo text.“ (Bauer, 1999, s. 9). Grafikou chápeme nyní takové dílo, jež je možno dál množit tiskem. Otisknout lze téměř cokoliv, už pravěcí lidé se snažili za sebou zanechat nějakou výtvarnou stopu, obtiskovali tak například své ruce na stěny jeskyní. A právě na této bázi je postavena podstata grafických technik, kdy i z jednoduchých věcí lze vytvořit umělecké dílo. Grafika využívá možnosti rozmnožení jednoho díla víckrát, přičemž autor své dílo většinou podepisuje, signaturuje, a tím se zaručuje za jeho kvalitu. Počet výtisků závisí na životnosti tiskové matrice. Pokud chce autor, aby jeho dílo bylo kvalitní, musí být počet výtisků omezený. Rozdíl mezi průmyslovým tiskem a tiskem z matrice je tedy v nákladu. Každý tisk z matrice je originálem, naopak průmyslový tisk je jenom reprodukce. V současné době v návaznosti na moderní technologie je však manuální tisk nahrazen tiskem inkoustovým, což zvyšuje rychlost i počet možných výtisků. V prostředí mateřské školy však hovoříme především o přípravných grafických technikách, či zjednodušené podobě grafiky a matricích přizpůsobených podmínkám a dovednostem dětí předškolního věku. (Bauer, 1999; Bird, 2012; Odehnal, 2005)

2.1 Využitelnost grafiky v předškolním vzdělávání

Grafika, jak již byla zmiňováno v úvodu kapitoly, je hojně využívána v mateřské škole. Dítě už od mala experimentuje, nejdříve objevuje ústy, následně pomocí koordinace oka a ruky, a nadále se snaží experimentovat a projevit se hlavně výtvarně. Dítě experimentuje například s tužkou či jiným předmět zanechávajícím za sebou grafickou stopu. Pokud dětem při grafice poskytneme možnost volby, lze obtisknout téměř jakýkoliv materiál. Vzhledem k povaze grafiky je možné do díla promítnout svou osobnost, pocity, náladu nebo právě získané znalosti spojené s tématem v didakticky zaměřené činnosti. Při grafice realizované v mateřské škole je důležité přizpůsobit materiál, pomůcky a prostředí dětem, a to v návaznosti na jejich zkušenosti a dovednosti. Grafika umožňuje dětem prožitek

z tvorby, prožitek ze samotného procesu, nabývání nových zkušeností, poskytuje dětem volnost a prostor pro jejich tvořivost, kreativitu a sebevyjádření. Dítě může taktéž při tvorbě dosáhnout stavu flow. Roeslová (1996) uvádí ve své publikaci, že „*grafika obohacuje o jiný způsob vyjadřování, jehož základem je výtvarné myšlení.*“ (Roeslová, 1996, s. 94). Grafika proto není jenom výtvarnou technikou, ale vnáší do pojetí výtvarných činností novou dimenzi, a tím je výtvarné myšlení. Základem některých grafických technik je kresba, která hraje významnou roli v rozvoji dítěte a je neodmyslitelnou součástí dětství. (Roeslová, 1996)

Zaměříme-li se na publikace týkající se tématu grafiky v mateřské škole, nalezneme především publikace týkající se metodiky grafických technik. V publikaci *Výtvarné náměty a techniky v předškolním vzdělávání* zmiňuje Křížová (2018) jak přípravné grafické techniky, jako je odkrývací rezerváž, gumotisk nebo monotyp, tak grafické techniky (tisk z hloubky, výšky, plochy). Publikace zároveň zařazuje grafiku na téměř stejnou úroveň jako malbu a kresbu. Další autorkou, zmiňující grafické techniky, je například MaryAnn F. Kohl, ale také jiní. Zajímavou publikací pojednávající o využití odpadového materiálu k tvorbě je publikace od Horové (2010) s názvem *100 inspirací z Ekoateliéru: moderní abeceda tvořivé recyklace*. Grafika je jednou z kapitol, přičemž hlavním prostředkem k tvorbě linie je hřeben.

2.2 Přípravné grafické techniky

Hovoříme-li tedy o grafice v prostředí mateřské školy, setkáme se s pojmem přípravné grafické techniky. Tyto techniky umožňují dětem prvotní zkušenost, seznámení s grafikou, a také rozvíjení výtvarného myšlení. Přípravné grafické techniky umožňují dětem vnímat kontrasty světlých a tmavých ploch a kontrasty k vytváření kompozice. Realizace přípravných technik je v prostředí mateřských škol častější než realizace tisku z hloubky, výšky či plochy. Taktéž prostředky k tvorbě jsou v prostředí mateřské školy dostupnější. Podstatným rysem a rozdílem mezi grafikou a přípravnými grafickými technikami je ten, že přípravné grafické techniky nelze reprodukovat tiskem. Mezi přípravné grafické techniky řadíme například gumotisk, odkrývací rezerváž, obtiskování přírodnin či jiných materiálů, dekalk. Taktéž pro prvotní zkušenost s grafikou můžeme využít různých materiálů nebo potravin k obtiskování. Přičemž obtiskování těchto materiálů umožňuje prvotní zkušenost s grafikou i dětem nižší věkové kategorie, a to kvůli své nenáročnosti. Další z přípravných grafických technik je například podložená rovnoběžná grafika. (Roeslová, 1996)

V první části kapitoly týkající se přípravných grafických technik se zaměříme na frotáž a dekalk. **Frotáž** využívá vlastnosti povrchů různých předmětů. Pod papír položíme před-

mět, jež má výraznou texturu, například list s výraznou žilnatinou, bublinkovou folii, kovové mince nebo můžeme pomocí frotáže objevovat strukturu listů či plodů stromů, nebo lze například využít i výrazné kůry stromu. Výsledné frotáže dosáhneme tím, že budeme přejíždět pastelkou, voskovkou, tužkou, rudkou či uhlem po ploše papíru. Vznikne nám krásný obtisk struktury předmětu. **Dekalk** je jednou z nejjednodušších přípravných grafických technik List papíru se přeloží napůl, po otevření nanese na jednu půlku papíru barvy. Poté list opět přehneme, převedeme dlaní po ploše papíru tak, aby se barvy obtiskly. Po otevření nám vznikne obraz, přičemž ve výsledku si můžeme něco představit. (Křížová, 2018)

Při obtiskování v mateřské škole můžeme využít různých materiálů, ale také potravin k tisku. Při rozkrojení obyčejných potravin jako je například cibule, jablko nebo hlávka zelí, můžeme dětem poskytnout nejenom moment z překvapení při struktuře řezu, ale také můžeme podporovat smyslové vnímání. Děti mají možnost potraviny vnímat nejenom prostřednictvím zraku, ale také díky vůni nebo při ochutnávce. Stadlerová (2014) využila k tisku hlávky zelí a hovoří o tzv. **zelotisku** ve svém článku. Prostřednictvím obyčejné hlávky zelí je možné poskytnout dítěti nejenom prožitek z tvorby, ale také možnost experimentování s matricí či zkoumání hlávky zelí a charakteristik plodiny. Zelí jako matrice je využitelná nejenom strukturou listu samotného, ale také průřezem hlávky. (Stadlerová, 2014)

Jednu velkou oblast přípravných grafických technik tvoří rezerváže. Hovoříme o gumotisku, vykrývací rezerváži, odkrývací rezerváži nebo rezerváži zmizíkem. V následujících odstavcích jsou tyto techniky metodicky popsány. První technikou je technika **gumotisk** (vykrývací rezerváž). I přestože se přípravná grafická technika nazývá gumotisk, je název techniky lehce zavádějící, jelikož se při technice doopravdy nic netiskne. Gumotisk je přípravnou technikou pro linoryt. Učí děti jak pracovat s bílou linkou, která při linorytu vzniká po rytí rydlem či jiným nástrojem. Gumotisk neboli vykrývací rezerváž realizujeme pomocí štětce namočeného v klovatině. Štětcem se na papír namaluje libovolný motiv. Po zaschnutí klovatiny se nanese na plochu papíru uhl, rudka, tuš, pastely nebo barevné křídly. Následně se pod tekoucí vodou smývá barva z obrázku. Jelikož klovatina odpuzuje barvu, výsledným efektem jsou světlá místa. Plocha bez klovatiny má syté barvy. Další technikou je **odkrývací rezerváž**, též nazývána jako odkrývací technika na voskovém podkladu. Za pomoci voskovek se vymaluje celá plocha papíru. Na voskovky musíme přitlačit, aby vznikla mastná stopa. Následně se celá plocha papíru zamaluje tuší tak, aby neprosvítaly barevné skvrny z podkladu. Po důkladném zaschnutí tuše se vyškrabuje pomocí

jehly, hřebíku, ostré špejle nebo párátko, daný námět. Tato technika ovšem s sebou nese i rizika. Voskový podklad je mastný a tuš odpuzuje, může se stát, že povrch papíru musíme tuší přetřít několikrát, aby se zcela zakryla povoskovaná stopa. Zároveň je důležité dbát na bezpečnost dětí při rytí. **Rezerváž zmizíkem** je založená na podobném principu jako odkrývací rezerváž s voskovkami a tuší. Tentokrát se na celou plochu papíru nanese inkoust. Po zaschnutí kreslíme zmizíkem, vznikne tak bílá kresba. Zároveň je zde také možnost opačného postupu. Ten však neshledávám příliš vhodným pro děti, jelikož děti nevidí, co kreslí. (Bauer, 1999; Křížová, 2018; Roeslová, 1996)

Horová (2010) také zmiňuje grafiku ve své publikaci týkající se recyklace, ekologické výchovy a celkového využití odpadového materiálu k tvorbě. Techniky jako je rovnoběžná grafika, podložená rovnoběžná grafika nebo plošně hřebenová grafika využívají strukturu objektů. Techniky jsou založeny na principu přenosu linie prostřednictvím kopírovacího papíru neboli uhlového papíru. Při **rovnoběžné grafice** se mezi dva papíry vloží kopírovací papír a zuby hřebene se přejíždí přes horní vrstvu papíru, tím vzniknou linie vytvořené tahy hřebenem po papíře. **Plošně hřebenová grafika** funguje na stejném principu obtisku přes kopírovací papír. Avšak tentokrát se využívá hřbetu hřebene. Pod horní vrstvu papíru se podloží dopředu vystřižené obrazce a hřebenem se opět přejíždí po celé ploše papíru. Výsledkem je obtisk vystřižených obrazců. Dětem touto technikou poskytneme základy vizuálního vjemu obrazu vzniklého technikou linorytu. Plošně hřebenovou grafiku je možné realizovat nejenom pomocí hřebene, ale například za pomoci plexiskla, pravítka nebo jakéhokoliv pevného materiálu. **Podložená rovnoběžná grafika** je průnikem mezi rovnoběžnou a plošně hřebenovou grafikou. Tato technika využívá opět obrazců vystřižených z tvrdého papíru, případně odpadového materiálu. Vystřižené obrazce jsou nejdříve přikryty vrstvou papíru a následně kopírovacím papírem, po kterém se přejíždí zuby hřebene. Horová (2010) především zdůrazňuje využití materiálu k recyklaci, ale taktéž vhodnost technik pro děti předškolního věku a prvotní zkušenost s grafikou. Pomůckami pro tuto tvorbu mohou být různé krabičky, například od sladkostí nebo čajů. Techniky můžeme zařadit do techniky tisku z plochy nebo také technik tisku z výšky. Osobně jsem je však kategorizovala do přípravných grafických technik, a to především vzhledem k faktu, že dítěti poskytují prvotní zkušenosti s „bílou linií“ a jejím vzhledem. (Horová, 2010)

2.3 Modifikace grafiky do prostředí mateřské školy

Grafiku můžeme kategorizovat podle využití materiálu. V následující podkapitole je vymezeno členění grafiky dle druhu matrice. Grafiku jako je tisk z hloubky, výšky a plochy

lze přizpůsobit věkové kategorii dětí, ale také materiálnímu vybavení mateřské školy. Pro uměleckou grafiku jsou zapotřebí pomůcky, jako jsou dláta, jehly, rydla, ale také chemická leptadla. Pomůcky je možné snadno nahradit dostupnějšími a bezpečnějšími pomůckami vhodnými do prostředí mateřské školy. (Roeslová, 1996)

Tisk z plochy je první technikou grafiky, na kterou se v této podkapitole zaměřím. Zatímco při technikách tisku z hloubky a tisku z plochy se do matric motiv vyrývá, tisk z plochy tento postup nevyužívá. Na matrici se nenacházejí žádná vyvýšená místa, to znamená, že motiv se tiskne z plochy štočku. Technika se díky využití materiálu matrice nazývá také jako litografie (kamenotisk). V současné době se však tiskne nejenom z kamene, ale také i z kovových destiček, tím pádem mluvíme také o ofsetu (zinkové destičky) nebo algrafii. Kámen jako materiál pro matrici byl velmi nepraktický a bylo nutné neustále sledovat, zdali je povrch matrice vlhký. Pro lepší výsledek tisku se volily nejdříve hliníkové, později zinkové destičky. Principem tisku z plochy je předpoklad odpuzování mastnoty a kapaliny. K litografickému tisku z plochy se využívá ke kresbě motivu litografická tuš nebo litografická křída. Následně se „*preparuje kyselinou dusičnou ve vodním roztoku arabské gumy, aby kámen ve vlhkém stavu odpuzoval mastnou kamenotiskařskou barvu na nepokreslených místech. Místa pokreslená mastnou tuší nebo křídou při nanášení válečkem barvu přijímají a z nich pak ve speciálním litografickém lisu se tlakem otiskuje na papír.*“ (Bauer, 1999, s. 23). Algrafie pracuje na stejném principu jako litografie, k preparování se však používá směs kyseliny fosforové, arabské gumy a vody. Nejvíce využívanou technikou tisku z plochy je v současné době ofset, a to díky své nenáročnosti. (Bauer, 1999; Michálek, 2016; Sarkar, 2008)

Tisk z plochy lze považovat, dle mého názoru, za jednu z nejjednodušších grafických technik realizovatelných v prostředí mateřské školy. Hovoříme-li o tisku z plochy v prostředí mateřské školy, jedná se především o temperový monotyp či kresebný monotyp. **Temperový monotyp** spočívá v nanesení temperové barvy na skleněnou destičku či plastovou folii (např. zakládací obal – „eurosložka“) nebo odpadový materiál (plastové obaly). Motiv nanesený temperou na povrch je možné otisknout nebo lze dále nanesenou barvu proškrabovat. Barva se proškrabuje za pomoci špejle s ostrým hrotem, či opačnou stranou štětce. Tímto stylem je možné nadále pracovat se vzhledem malovaného námětu. Další variantou tisku z výšky je zmiňovaný kresebný monotyp. Při **kresebném monotypu** se využívají například suché pastely nebo tužka. Principem kresebného monotypu je kresba na polovinu přeloženého papíru. Po dokreslení motivu se na druhou stranu nanese lepidlo a pomocí štětce a vody se rozetře. Výsledného efektu dosáhneme přeložením papíru a pře-

jíždění dlaní po jeho povrchu. Dosáhneme tedy toho, že se motiv otiskne zrcadlově na druhou stranu papíru. (Křížová, 2018)

Další technikou grafiky je **tisk z výšky**. Technika tisku z výšky je nejstarší a nejrozšířenější grafickou technikou. Tisk z výšky využívá vystoupených částí matrice, to znamená, že místa, která jsou na matrici vyvýšená, jsou ta, která se obtiskují, a navalujeme na ně barvu. Řadíme zde techniky jako je dřevořez, linoryt, linořez, otisk přírodnin, lepenkořez nebo dřevoryt. Přičemž například linoryt je ekonomicky úspornější variantou dřevořezu a olovoryt není v současné době doporučován z hlediska zdravotní závadnosti kovu. Naproti tomu je otisk přírodnin nenáročnou a nenákladnou technikou tisku, kdy nanášíme na přírodniny barvu a jednoduše přiložíme papír, na který přitlačíme, a objekt se nám obtiskne. Techniky lze využít v mateřské škole pomocí změny materiálu matrice. (Bauer, 1999; Odehnal, 2005)

Papírořez je obměna všech grafických technik jako je dřevořez, lepenkořez nebo linořez. Již z názvu vyplývá, že materiál k tvorbě je papír, či pevnější papír jako je karton. Nejdříve se na papír nakreslí motiv a poté se vystříhne, také se však mohou vystříhnout i detaily (např. okno u auta). Takto vystřižené objekty se nalepí na papír, následně se přetřou temperovou barvou nebo tuší. Otisku docílíme přiložením druhého papíru na povrch takto vytvořené matrice a přejížděním dlaní po celé ploše papíru. Zároveň vznikne matrice, ale také otisk z matrice. (Křížová, 2018)

Plastelínoryt nebo **hlínoryt** je založen na principu tisku z výšky jako je linoryt nebo dřevoryt. Tyto techniky využívají měkké materiály vhodné k modelování. Děti nepotřebují rydla ani jehly, postačí jim k vytvoření motivu špejle, párátka, tužky, dřívko nebo například redispero na tuš. Za vhodný modelovací materiál lze považovat plastelínu, keramickou hlínu, samotvrdnoucí hmotu nebo domácí vyrobene slané těsto. Do rozválené hmoty se vyrývá pomůckami motiv. Hmotu můžeme nechat zatuhnout v lednici nebo na vzduchu. Další fází je navalování tiskařské barvy na matrici a následný otisk na papír. (Křížová, 2018)

Další možnou variantou tisku z výšky využitelného v mateřské škole je **tisk z koláže**. Koláž lze vytvořit pomocí různých zbytkových materiálů, jako jsou odstřížky papírů, lepenek, zvlněných kartonů, nebo také provázků, látek s texturou nebo bublinkové fólie, smirkového papíru. Při koláži je potřebné důkladně nalepit materiál na plochu papíru. Následně postupujeme stejně jako v ostatních případech tisku z výšky a to navalováním tiskařské barvy na matrici. Koláž je možné vytvořit také pouze z kartonu. (Křížová, 2018)

Poslední formou grafiky je **tisk z hloubky**, nazýván také jako hlubotisk. Tento tisk je opakem tisku z výšky. Linie, které vyryjeme do matrice, přesněji řečeno do její hloubky, jsou výsledným obrazem. Tisknout z hloubky můžeme jak mechanicky, tak chemicky. To znamená, že linie jsou buď výsledkem rytí, nebo leptu, přičemž do linií se vtírá barva a barva, která ulpěla na okolí matrice, se stírá hadříkem. Matrice k hlubotisku lze vytvořit z různých materiálů jako je kámen, lino, kovové destičky, dřevo nebo například z kartonu. Podmínkou však je dobrá odolnost materiálu. (Bauer, 1999; Odehnal, 2005)

Podle Bauera (1999) se hlubotisk dělí na dvě základní skupiny, a to na mechanicky zpracované matrice a leptaná matrice. Naproti tomu Michálek (2016) rozděluje hlubotiskové techniky na mechanické techniky – suché techniky a chemické techniky – mokré techniky. Mezi mechanické techniky dle Michálka (2016) řadíme mědiryt a suchou jehlu, mezi chemické techniky čárový lept. Při mědirytu se do měděné destičky vyrývá rydly kresba. Na podobném principu jako je mědiryt, stavíme ještě další techniku, jako je oceloryt, přičemž se ryje do ocelové destičky. Další příbuznou technikou je suchá jehla. Odlišnost suché jehly a mědirytu spočívá v rydlu. Zatímco při mědirytu se využívají rydla, při technice suché jehly kresby vyrýváme jehlou. Pro rytí se využívají měděné destičky nebo slitina hliníku – dural, čili duralové destičky. Při chemických technikách hovoříme o leptaných štočcích. Leptané štočky označované za lepty používají k tvorbě grafické stopy leptadlo, a to například kyselinu dusičnou či chlorid železitý. Kovová destička se opatří ochrannou vrstvou (krytem) v podobě materiálu jako je asfalt či vosk, ale zároveň musí být tato vrstva odolná leptadlu. Následně se jehlou tento materiál prorývá až na samotnou kovovou destičku, poté „*působením leptadla je pak vytvořena jamka, do níž se po odstranění zbytků krytu vtírá tiskařská barva.*“ (Bauer, 1999, s. 17). Mezi nejznámější a nejstarší techniku tohoto typu řadíme čárový lept. Čárový nebo také čárkový lept, se označuje jako základní grafická technika tisku z hloubky a zároveň základní technika leptu. (Bauer, 1999; Odehnal, 2005; Michálek, 2016)

Jestliže chceme tisk z hloubky realizovat v mateřské škole s dětmi předškolního věku, je důležité vymyslet vhodné alternativy materiálu štočků, ale také vybrat vhodné pomůcky k rytí. Důležité je podotknout, že vhodné je realizovat pouze mechanické, suché techniky tisku z hloubky. Mechanickou technikou tisku z hloubky přizpůsobenou dětem je otisk z polystyrenové matrice, jež je považován za obměnu **suché jehly**. Pomocí ostré tužky je do polystyrenové čtvrtky vyrobené například z termoboxu, tj. obědových krabiček z polystyrenu, vyryt motiv. Dalším důležitým krokem je navlhčení papíru ponořením do vody, přičemž přebytečnou vodu z papíru je potřebné odsát například vložením do no-

vin. Pomocí houbičky se vetře do hloubky rýh tiskařská barva. Po vetření barvy do hloubky je důležité důkladně setřít barvu z plochy matrice, aby výsledným efektem byly pouze vyryté linie. Mezi rozevřené noviny se nejdříve položí matrice, na ni navlhčený papír, poté se noviny zavřou a pomocí kuchyňského válečku se válí po celé ploše. Důležité je dbát na tlak na váleček, aby bylo dosaženo výsledného efektu. Obměnou tisku z polystyrenových krabiček je tisk z krabic od mléka, kdy se motiv vyrývá do stříbrného povrchu, či také rytím do obalů od kondenzovaného slazené mléka, Pika. Postup je v obou případech stejný jako v tisku z polystyrenových čtvrtků. (Křížová 2018; Veitová, T., Maděrová, K., Macková, S., & Dostálková, P., 2015),

3 VÝTVARNÉ MYŠLENÍ A MOŽNOSTI ROZVOJE DÍTĚTE PROSTŘEDNICTVÍM GRAFIKY

V této kapitole se blíže seznámíme s pojmy, jež lze díky grafice jako výtvarné technice rozvíjet, případně jich dosáhnout. Tyto pojmy nejdříve vymezím, definuju, ale také je vymezím v souvislosti s grafikou.

Prostřednictvím grafiky je možné rozvíjet výtvarné myšlení. S výtvarným myšlením ovšem souvisí i další procesy jako je výtvarné vidění a výtvarné prožívání. Všechny jmenované pojmy souvisí s pohledem na výtvarnou činnost, a také pojmy vymezují vztah mezi jedincem a zájmem o výtvarnou výchovu. Zároveň je prostřednictvím výtvarného myšlení a s ním spojených procesů rozvíjena vizuální gramotnost.

Vizuální gramotnost můžeme definovat jako „*soubor schopností a dovedností porozumět vizuálnímu materiálu, myslet a učit se v jeho termínech a používat ho při komunikaci s okolím.*“ (L. J. Ausburn & F. B. Ausburn in Spousta, 2001, s. 87). V kontextu výtvarné činnosti a vizuální gramotnosti se nabízí i pojem vizuální myšlení, jež má spojitost s výtvarným myšlením. Pojem vizuální myšlení vymezil Zinčeka, přičemž se jedná v pojetí Spousty o „*schopnost vytvářet ve vědomí vizuální představy, s jejichž pomocí je pak možno řešit problémové situace*“ (Spousta, 2001, s. 87). Prostřednictvím tvorby pomocí techniky grafiky lze rozvíjet myšlení, představivost, ale také tvořivost a kreativitu. (Spousta, 2001)

3.1 Výtvarné myšlení

V souvislosti s grafikou se rozvíjí při tvorbě **výtvarné myšlení**. Neopírá se však jenom o kognitivní procesy, jedná se také o schopnost manipulace s výtvarnými pomůckami, postupování dle náležitostí dané techniky, ale také o vhodné využití prostředků k tvorbě a využití předchozích zkušeností a dovedností získaných při přípravných grafických technikách. Vhodnou formou k rozvoji výtvarného myšlení je správná komunikace s dítětem o dané aktivitě, ale také o výtvarných prostředcích a pomůckách a jejich možnostech využití. Zatímco Gera (Gera in Rochnovská, Krupová, 2016) hovoří o vlastnostech výtvarného myšlení jako je tvořivost, pružnost, rychlost a důslednost, tak dle Bealka (Bealk in Rochnovská, Krupová, 2016) má výtvarné myšlení tři fáze. Jedná se o přípravnou fázi, realizačně-expresivní fázi a závěrečnou autorefektivní fázi. První, *přípravnou fázi* je prvotní fáze výtvarného myšlení, kdy jedinec musí nejdříve pochopit obsah či techniku a následně ji spojit s vlastní představou. V této fázi se tedy dítě učí nejdříve principům grafiky a následně je schopné převést svůj námět do dané podoby. Dále hovoří o *realizačně-expresivní fázi*, kdy jedinec díky svým předchozím znalostem a zkušenostem je schopný

přemýšlet o výtvarném materiálu a vhodně jej využít při tvorbě, zároveň aplikací výtvarné techniky a využitím materiálu dokáže expresně vyjádřit své emoce, pocity. V této fázi dochází tedy i k sebevyjádření. V praxi tato fáze znamená využití znalostí z přípravných grafických technik a grafických technik obecně a využití principů těchto technik při tvorbě. V závěrečné fázi s názvem *autorefektivní fáze* se reflektuje vhodnost zvolených pomůcek, prostředků a technik v souvislosti s celkovým dojmem z výtvarného díla. V poslední fázi dochází k sebehodnocení dítěte nebo k hodnocení tvorby učitelkou. (Rochnovská, Krupová, 2016)

Pojetí výtvarného myšlení zmiňuje také Roeslová (2003). Dle autorky je výtvarné myšlení složeno ze dvou podmínek. Aby bylo dosaženo výtvarného myšlení, musí dítě umět pojmenovat svůj výtvar, vysvětlit, čeho tím chtělo dosáhnout, co chtělo vyjádřit, a zároveň musí být dítě kompetentní v manipulaci s výtvarnými pomůckami, znát jejich správné využití. Při rozvoji výtvarného myšlení se rozvíjí u dítěte i další procesy jako je například analýza nebo syntéza. (Roeslová, 2003)

Dalším z procesů důležitým pro rozvoj vizuální gramotnosti je **výtvarné vidění**. Můžeme tvrdit, že se jedná o opak výtvarného myšlení. Výtvarným viděním není myšlen pouze vizuální vjem vnímaný prostřednictvím jednoho ze smyslů. Hlavně díky rozvinutému výtvarnému vidění, se lépe projevuje u jedince jeho tvořivost. Avšak s výtvarným viděním souvisí i výtvarné vnímání. Pokud přejdeme do čistě praktické roviny, můžeme si představit výstavu obrazů abstraktního umění. Zatímco část lidí uvidí v dílech jen pouhé čáry, čmárance či kaňky, jedinec, jenž má rozvinuté výtvarné vnímání, empatii a schopnost vcítit se do díla, uvidí v obrazech skvostné umělecké dílo, jež jej naprosto odzbrojí. Obraz mu může něco asociovat. Stejně je tomu i v dětském projevu, dítě maluje nejenom to, co zná, co vidí a co má rádo, námětem pro tvorbu může být také asociace. V souvislosti s grafikou hovoříme především o vnímání již hotového grafického díla. Výtvarné vidění je možno rozvíjet prostřednictvím „vernisaže“ ve třídě mateřské školy, kde děti mohou reflektovat pocity, které v nich dílo vyvolává, ale také popisovat vizuální vjemy z díla. Pojem výtvarné vidění zmiňuje také Roeslová (2003), a to především ve spojitosti s raným dětstvím, kdy dítě objevuje svět díky vizuální percepci. Zmiňuje především schopnost dítěte poznat objekt v mnoha různých variacích, kdy dítě pomocí charakteristických prvků pozná daný předmět. Například u žirafy si dítě určí typické znaky, a to například její výšku, dlouhý krk, barvu zvířete nebo hnědé fleky. Dítě pak nemá problém poznat zvíře v různém vyobrazení, na fotce, ilustraci. „*Znaky objevuje také v uměleckém světě a hledá význam jejich vzájemného uspořádání.*“ (Roeslová, 2003, s. 10). Výsledkem vnímání charakteristických

znaků a jejich spojení do jednoho celku je vizuální vjem. (Roeslová, 2003; Rochnovská, Krupová, 2016).

Posledním procesem je **výtvarné prožívání**. Ve spojitosti s výtvarným prožíváním se může jednat o jakoukoliv aktivitu, ve které je dítě zapojeno a určitým způsobem je aktivita spojena s estetickým prožíváním. K výtvarnému prožívání se vztahuje i *výtvarné citění*, což je vnitřní předpoklad jedince k schopnosti tvořit. Může se jednat o talent nebo nadání, ale také o pouhý přístup k tvorbě, k manipulaci s výtvarnými prostředky a pomůckami, cit pro nanášení barvy štětcem, míchání barev, využitelnost plochy, vyrývání do matric, vnímání bílé linie a vnímání kontrastů tmavých a světlých ploch při grafice. Výtvarné prožívání má také úzkou souvislost se sebevyjádřením a emočními pochody jedince. Zatímco Rochnovská, Krupová (2016) zmiňují výtvarné prožívání, Roeslová (2003) nazvala proces **výtvarným citěním**, který je dle mého názoru více výstižný pro hlavní charakteristiku tohoto procesu. Roeslová (2003) poukazuje na důležitost spojení výtvarného citění s výtvarným myšlením. „*Výtvarné citění je založeno na uvědomování si vlastních reakcí na podněty okolního světa, na dílčí posuny ve vznikající výtvarné práci nebo na tvorbu druhých.*“ (Roeslová, 2003, s. 11). (Roeslová, 2003; Rochnovská, Krupová, 2016).

Výtvarné myšlení, výtvarné vidění, výtvarné prožívání či citění jsou procesy, které na sebe navazují a neodmyslitelně patří k sobě. Pokud jsou naplno rozvíjeny tyto procesy, dokáže dítě být kritické k sobě tím způsobem, aby sebe při tvorbě nedemotivovalo, ale aby se poučilo ze svých chyb a příště se jim vyvarovalo. O tomto pojetí je však možné mluvit až v pozdějším věku, v prostředí mateřské školy není možno dosáhnout plného rozvoje těchto procesů, jelikož je dítě stále egocentrické a nachází se dle Piageta v předoperačním stádiu kognitivního vývoje. (Roeslová, 2003)

3.2 Tvořivost, kreativita a prožitek z tvorby

V této podkapitole vymezím nejdříve pojmy tvořivost, kreativita a prožitek z tvorby. K prožitku z tvorby se však také vážou další možnosti rozvoje dítěte. Prostřednictvím prožitku z tvorby lze dosáhnout také flow nebo empatické bubliny.

Nejdříve se zaměříme na pojem **tvořivost**. Stejně jako v jiných sférách lidské činnosti se setkáváme s pojmem tvořivost, ani u výtvarné výchovy tomu není jinak. Tvořivost můžeme chápat jako schopnost člověka být inovativní, vymýšlet něco nového a kreativně se postavit k danému úkolu. Zároveň můžeme tvořivost chápat jako proces. Na tvořivost je kladen důraz i v RVP PV (2018) v rámci dílčích vzdělávacích cílů. V současném pojetí je tvořivost klasifikována jako jedna z klíčových dovedností srovnatelná s jinými gramotnostmi, jako je čtenářská gramotnost. Zároveň je také tvořivost spojována s vizuální gra-

motností. Tvořivost lze rozvíjet v různých sférách, důležité však je, aby se tvořivost a s tím související tvořivé myšlení, rozvíjelo již v raném věku dítěte. K rozvoji této oblasti je vhodné, aby učitel nedbal jenom na kvantitu vědomostí, ale dítěti poskytl možnost řešit určité situace a problémy. Grafika je dle mého názoru jednou z možností jak rozvíjet tvořivost a i kritické myšlení. V kontextu tvořivosti a výtvarné výchovy se však může stát, že se tato oblast naopak potlačuje, než aby byla rozvíjena, avšak každý jedinec má předpoklad k tomu být tvořivý. Jednu z největších možností k rozvoji této oblasti poskytuje výtvarná výchova. Tvořivost tak můžeme podporovat pomocí experimentu nebo i hry, která umožní dosáhnoutí flow. Zároveň má vliv na rozvoj tvořivosti časový úsek poskytnutý k tvorbě, prostředky určené k realizaci nebo právě místo a s tím související vhodnost podmínek prostředí. V článku od Štěpánkové (2013) jsou zmiňovány negativní faktory ovlivňující rozvoj tvořivosti. Jednalo se především o jevy jako je vhodnost prostředků, nedostatečný formát k tvorbě, volba tématu, zaměřenost na produkt a výrobek, používání šablon. (Smékal 1996; Štěpánková, 2013)

Ve spojitosti s tvořivostí existují také *zásady podporující tvořivé myšlení*, které ve své publikaci definuje Fichnová a Szobiová (2007). Dle autorek existuje sedm zásad, přičemž se o každé z nich v následujícím odstavci krátce zmíním. První zásady podporující tvořivé myšlení dle (Fichnová a Szobiová, 2007) je *zásada nehodnotit*. Dítě nehodnotíme tak, že jej vedeme k demotivaci, tedy neupozorňujeme na něco, co neudělal správně, či nepoukazujeme na jeho slabé stránky. Naopak dítě spíše povzbuzujeme a motivujeme, klademe mu otázky a navádíme správným směrem. Další zásadou je *dobrovolnost* jako jeden z nejdůležitějších faktorů podporující tvořivé myšlení. Jedná se o dobrovolnost ve smyslu, že ne každé dítě je právě v dané chvíli naladěno, nemusí mít zájem komunikovat, zajímat se o dané téma. Musíme dbát na potřeby dětí. Poté se nám tento přístup může vrátit, dítě se časem otevře a může nás překvapit svým „novým“ přístupem. Děti tedy do činnosti nenutíme, respektujeme jejich potřeby, případně činnost úplně ukončíme a snažíme se na ni navázat příště. Třetí zásadou je *zásada bezpečí*. Stejně jako v rodinném prostředí, tak také v prostředí mateřské školy, potřebuje dítě pocítovat bezpečnou atmosféru. Je vhodné podporovat děti slovně, dovolit jim občas jednodušší řešení úkolu a pocit úspěchu ze splněního úkolu například s kamarádem. Hlavním faktorem je myslet na individualitu dítěte. *Humor* je další neméně důležitou zásadou. Veselí, smích a humor obecně podporuje dobrou atmosféru a ovlivňuje i ostatní zásady, například pocit bezpečí nebo také dobrovolnost. Když dítě bude vědět, že může říct cokoli a nebude zesměšněno, bude se mu i lépe odpovídat. Je důležité proto najít tenkou hranici mezi humorem a zesměšňováním. Při činnos-

tech se bude dětem s úsměvem na tváři lépe pracovat. Pátou zásadou se rozumí *potěšení ze hry*. V konstruktivistickém přístupu se zmiňuje především prožitek, proces, nikoliv výsledek, stejně tak je tomu i v případě této zásady. Důležitým předpokladem je při činnosti potěšení ze hry, proces bádání, zkoumání, hledání, objevování. Dále autorky hovoří o *pochvale*, což je velmi diskutovaným tématem z pohledu učitelů. Někteří učitelé chválí, jiní pochvalou šetří. O zásadě pochvaly se autorky zmiňují především v souvislosti s povzbuzením a oceněním snahy dítěte, jedná se o jakousi vnitřní hybnou sílu, směřující k motivování dítěte. Poslední a to sedmou zásadou je *hra*. Můžeme tvrdit, že nejpřirozenějším způsobem poznávání je pro děti poznávání formou hry. Pouhým výkladem či vyjmenováním prvků dítě moc nezaujme, spíš jej přehltneme a dojde k nechuti učit se něčemu novému. Tyto zásady byly rovněž součástí odborného výzkumu. Z výzkumu vyplynulo, že při dodržování těchto zásad se během ročního časového intervalu výrazně zvýšila originalita, jedna ze složek tvořivosti. Významný dopad měly zásady i na rozvoj inteligence. (Fichnová a Szobiová, 2007)

Kreativita je dle Boden (2010) jeden z aspektů lidské inteligence, přičemž má návaznost na kognitivní procesy. Přesněji řečeno se jedná o procesy jako je vnímání, paměť, myšlení, ale také sebekritické myšlení či sebereflexe. Další z autorů, Nöllke (2006) hovoří o tzv. *velké a malé kreativitě*. Velkou kreativitou charakterizuje perfektní znalost dané oblasti, zaměřenost na dané téma a orientaci v něm. Je časově náročná, nejedná se o několik dní či měsíců práce. Velká kreativita může být úsilím, jež trvá roky, či desetiletí, nebo také celý život. O této formě kreativity však v mateřské škole nehovoříme. Tento fakt vyplývá i z tvrzení, že Nöllke velkou kreativitu nepovažuje za dílo náhody. Cílem učitele v mateřské škole je podporovat malou kreativitu možnou k rozvoji velké kreativity. Malá kreativita je naopak jakousi každodenní záležitostí všedního dne. Tyto kreativní myšlenky se mohou čas od času zrodit v mysli každého člověka, ne všichni s ní ovšem dokážou pracovat, využít ji a dosáhnout cíle. Některé myšlenky dokonce zapomeneme, nebo se ani nepokusíme zrealizovat. Přičemž při využití těchto malých kreativních myšlenek, jež se mohou spojit dohromady, může vzniknout něco velkého. Předpokladem k rozvoji kreativity v mateřské škole je práce pedagoga s dítětem. Při kladení vhodných, otevřených, otázek může dítě dále rozvíjet své myšlení, a tak nad daným tématem přemýšlet více do hloubky. Otázky by měly být především pro děti zajímavé, měly by vzbuzovat nadšení, zvědavost a vyvolat chuť přemýšlet nad danou tematikou a mluvit o ní. Uzavřenost otázek vede dítě příliš k správnosti odpovědi a nejsou pro něj tak zajímavé jako právě otázky divergentní. (Boden, 2010; Königová, 2006; Nöllke, 2006)

Prožitek z tvorby by měl být, dle mého názoru, jedním z hlavních záměrů výtvarné činnosti. Prostřednictvím tvorby lze rozvíjet dovednosti dítěte, rozvíjet jeho zručnost, jemnou motoriku, představivost, ale poskytnout dítěti prostor k sebevyjádření. V aktuálním pojetí výtvarné výchovy a také v souvislosti s netradičními výtvarnými technikami, mluvíme především o prožitku z tvorby jako důležitém faktoru. Hlavním záměrem učitele by měla být podpora radosti a prožitku z tvorby, nikoliv výzdoba prostorů mateřské školy, produkt. Grafika jako výtvarná technika poskytuje možnost prožitku z tvorby. Při tisku netradičního materiálu, objevování nových technik, lze dosáhnout pocitu flow, nebo se dítě může taktéž ocitnout v tzv. empatické bublině. I přestože je grafika metodicky náročnější technikou, je možné prostřednictvím správné volby pomůcek a námětu, zmiňovaných pojmů dosáhnout. Mluvíme-li o prožitku z tvorby, můžeme zmínit tedy dva následující pojmy, kterých lze při tvorbě dosáhnout, jedná se o flow nebo o tzv. „empatickou bublinu“. Pojem **flow** se vymezuje a překládá jako „stav splynutí“. Jedná se o stav myslí, kdy je jedinec ponořen do činnosti, jíž se právě zabývá a okolí pro něj nenabývá v daném okamžiku důležitosti. Stav flow může být nahodilý či se může vyskytnout díky podmínkám, které na jedince působí. Hlavní charakteristikou flow je navození radosti, pocitu štěstí, naplnění, a zároveň podmínkou k dosažení flow, je předpoklad určitých dovedností, které s danou činností souvisí. V prostředí mateřské školy lze flow dosáhnout při hře, při výtvarné tvorbě, či jiných aktivitách, poskytující dítěti pocit naplnění a radosti. Pokud má dítě při výtvarné tvorbě určitý námět, obraz a představu v myšlenkách, má tak určený nějaký cíl. Učitel by měl dítě nechat, aby se vyjádřilo, neměl by dítěti vnucovat svou představu a potlačovat tvořivost dítěte, opravovat jej nebo vytrhávat z daného stavu. Dalším pojmem spojovaným s prožitkem z tvorby je pojem **empatická bublina**. Slavík (2010) vymezuje pojem jako „*bublina vcítění – která mu brání věnovat pozornost okolnímu světu a vtahuje jej do přítomného okamžiku.*“ (Slavíková, Hazuková & Slavík, 2010, s. 131). Znamená to, že pokud je jedinec v pomyslné bublině zcela uzavřen, je těžké pro něj bublinu opustit, tzn. pro jedince je aktivita zábavná, naplňuje jej. Naproti tomu snadné opuštění empatické bubliny značí nezaujatost činností, odstup. Podmínkou k vcítění se, neboli k vytvoření empatické bubliny je vhodnost podmínek prostředí - dostatek klidu na soustředění. Empatické bubliny lze při grafice dosáhnout při předchozí zkušenosti s technikami. Jestliže má dítě dostatečné povědomí o technikách, práci s pomůckami, vyskytuje se v podmínkách pro utvoření si své vlastní empatické bubliny. (Csíkszentmihályi, 2015; Slavíková, Hazuková & Slavík, 2010)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝTVARNÝ PROJEKT

Výtvarný projekt zaměřený na grafické výtvarné techniky s názvem „Poznáváme tiskem.“ byl zpracován v souvislosti s věkovou skupinou dětí, 4-7 let. Projekt je určený k přímé realizaci v mateřských školách formou metodické řady. Nejdůležitějším prvkem metodické řady je tedy zvolená metoda, výtvarný postup, přičemž se začíná od jednodušších výtvarných technik, až po techniky metodicky náročnější. Roeslová (1997) poukazuje také na důležitost gradace metodické řady. „Řazení metodických úloh v metodické řadě významně podporuje logické myšlení a vědomí návaznosti.“ (Roeslová, 1997, s. 31). Volbou metodické řady jsem tedy chtěla nejenom docílit toho, že jednolitivné techniky budou v návaznosti, ale taktéž bude možné díky povaze této řady naplnit zvolený edukační cíl týkající se výtvarného myšlení.

Projekt činil celkem 10 výstupů a byl realizován ve vybrané mateřské škole ve Zlínském kraji. Jednotlivé činnosti byla zaměřené na grafické techniky, nejdříve na přípravné grafické techniky a následně na grafiku, a to tisk z výšky, tisk z hloubky, ale také tisk z plochy. Cílem projektu je poskytnout dětem novou zkušenost s výtvarnými technikami, výtvarnými pomůckami, ale také zkušenost s vnímáním kontrastů barev, linií. Zároveň bylo jedním ze záměrů projektu využití odpadového materiálu k tvorbě.

Projektem chci poukázat na to, že výtvarné činnosti nemusí být pouze výtvarnými činnostmi, z nichž vzniká produkt. Jedním ze záměrů bylo podporovat prožitek z tvorby a hlavní myšlenkou je, že výtvarná tvorba v mateřské škole nemusí být pouze ve formě plošných prací a s účelem zaplnit nástěnky na chodbách, ale že každý výtvar díte je jakýsi artefakt, který je jedinečný a díky tvořivým činnostem lze dítě rozvíjet komplexně.

Tabulka 1 - Charakteristika projektu

Název projektu	Poznáváme tiskem
Délka realizace projektu	6 měsíců
Věkové určení	4-7 let
Edukační cíle projektu	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvíjet výtvarné myšlení. • Rozvíjet výtvarně technické dovednosti. • Naučit děti základům technik grafiky.

4.1 Návrh projektu

Tabulka 2 - Návrh obsahu projektu

Technika	Cíle	Organizační forma, metody	Pomůcky	Prostředky
Úvod Tisk provázkem	<ul style="list-style-type: none"> Rozvíjet výtvarné myšlení při tvorbě barevné stopy. Rozvíjet u dětí fantazii při tvorbě barevné stopy. Rozvíjet jemnou motoriku manipulaci s provázkem. 	Individualizované vyučování Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor	provázek, temperové barvy, voda, kelímky, ploché štětce, tvrdé papíry formátu A4, ubrusy,	demonstrační obrázek, mapa
Monotyp	<ul style="list-style-type: none"> Aktivizovat slovní zásobu. Rozvíjet fantazii a představivost. Rozvíjet jemnou motoriku při výtvarných činnostech. 	Individualizované vyučování Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor	temperové barvy, barevné papíru formátu A4, plastové tácky na barvu, voda, listy (javorové listy), ubrusy, kaštan, hadříky	demonstrační obrázek, mapa
Gumotisk	<ul style="list-style-type: none"> Vést k postupování dle pokynů. Rozvíjet představivost při tvorbě „bílé linie“. 	Řízená činnost Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor, hra	tvrdé papíry formátu A4, klovatina, kulaté štětce, kelímky, suché křídly, voda, ubrusy	demonstrační obrázek, mapa, video
Tisk z výšky bublinkovou fólií	<ul style="list-style-type: none"> Pochopit princip tisku z výšky. Rozvíjet kritické myšlení. Rozvíjet jemnou motoriku při manipulaci s bublinkovou fólií. 	Řízená činnost Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor, pokus	bublinková fólie, temperové barvy, ploché štětce, kelímky, voda, tvrdé papíry formátu A4, špejle, tuše, ubrusy	demonstrační obrázek, mapa

Tisk z výšky - „bubble art“	<ul style="list-style-type: none"> • Vést k bezpečné manipulaci s pomůckami. • Vést děti k aplikaci poznatků z předchozích zkušeností. • Podporovat u dětí řešení problémů při výtvarných činnostech. 	Řízená činnost Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor, diskuze, výtvarná hra	Misky, brčka, tvrdé papíry formátu A4, voda, saponát (jar), potravinářské barvivo (modré, zelené, žluté, oranžové, červené), ubrusy	demonstrační obrázek, mapa, časopisy, prediktabilní kniha
Tisk z výšky (Hlínoryt 1)	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvíjet výtvarné myšlení prostřednictvím tvorby „bílé“ linie. • Rozvíjet manipulační dovednosti při tvorbě matrice. 	Individualizované vyučování Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor, diskuze	Samo tvrdnoucí hmota, váleček, vykrajovací forma (kapr), párátko, PET víčka, ubrusy, zakládací obal, fixy	demonstrační obrázek, mapa
Tisk z výšky (Hlínoryt 2)	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvíjet výtvarné technické dovednosti při nanášení barvy na matrici. • Vést k postupování dle pokynů. • Rozvíjet výtvarné myšlení. 	Individualizované vyučování Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor, práce s prediktabilní knihou	Tiskařský váleček, tiskařská barva, ubrusy, noviny, hadříky, zakládací obal, matrice (kapr), korkové zátky, tvrdé papíry formátu A4	demonstrační obrázek, mapa, prediktabilní kniha, časopisy
Tisk z hloubky	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvíjet výtvarné myšlení prostřednictvím tvorby „bílé“ linie. • Rozvíjet výtvarné technické dovednosti. • Vést k aplikaci poznatků z předchozích zkušeností. 	Individualizované vyučování Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor	Polystyrenové čtvrtky, ubrusy, tužky tvrdosti č. 1, tiskařská barva, váleček, noviny, misky, voda, barevné tvrdé papíry formátu A5	demonstrační obrázek, mapa

Tisk z plochy	<ul style="list-style-type: none"> • Podporovat spolupráci ve skupině. • Rozvíjet manipulační dovednosti s výtvarnými pomůckami. • Rozvíjet kritické myšlení při práci s komiksem. 	Skupinové vyučování Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor, práce s komiksem	Sáčky, temperové barvy, tvrdé modré papíry formátu A0, ubrusy, paleta, kulaté štětce	demonstrační obrázek, mapa, komiks
Vernisáž Techniky grafiky	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvíjet komunikační dovednosti. • Rozvíjet výtvarně technické dovednosti. • vést děti k opakované aplikaci svých dovedností a znalostí. 	Samostatná práce žáků Metody: výtvarné a grafické činnosti, rozhovor, dramatizace	Barvy na textil, plátěné pytlíky, kulaté štětce, hadříky, misky, voda, ubrusy, krabice, odpadový materiál, cibule, jablko, citron	demonstrační obrázek, mapa

4.2 Realizace projektu

Projekt byl realizován ve vybrané mateřské škole ve Zlínském kraji s dětmi ve věku od 4 do 7 let. Samotný projekt byl vytvářen po dobu 6 měsíců. Realizováno bylo 10 výstupů zaměřujících se nejdříve na přípravné grafické techniky a následně na grafické techniky. Závěrem projektu byl realizován tisk pytlíčků s využitím zkušeností z předchozích výstupů a závěrečná vernisáž.

Charakteristika dětí

Vybraná mateřská škola nacházející se ve Zlínském kraji je jednotřídní mateřskou školou. Mateřská škola je spojena v jeden celek se základní školou. Třída mateřské školy je heterogenní pro děti ve věku 2,5 – 7 let. Projekt byl však určen pro děti ve věku 4-7 let a zúčastnilo se jej 12 dětí, z toho 8 dětí předškolních a 4 děti mladší 5 let, celkově je však ve třídě 28 dětí. Tuto věkovou kategorii jsem volila kvůli náročnosti projektu.

Zpočátku realizace projektu byly děti ostýchavější a nebyly připravené na styl aktivit konaných v rámci projektu. Postupem času se děti se mnou více sblížily, byly aktivními, zvědavějšími a taktéž tvořivějšími. Některé z dětí byly od začátku velmi energickými články, především holčičky a jeden chlapec. S velkou radostí mluvily, zapojovaly se do rozhovorů, diskuzí. Následně se začaly projevovat i ostatní děti, které byly předtím spíše zamlklé a stranou a nechtěly se projevovat buď ostychem, nebo tím, že si nebyly jisté

svými schopnostmi. Mladší děti nezaostávaly vůbec za staršími, naopak byly velmi kreativní a šikovné. Činnosti zvládaly téměř na stejné úrovni jako předškolní děti. Pokud si nebyly v něčem jisté, nebály se dotázat a požádat o opětovné vysvětlení postupu činnosti. Pokud se zaměříme na tvorbu, děti byly z nových výtvarných technik velmi nadšené, s radostí tvořily a vyzkoušely si manipulaci s neobvyklými výtvarnými pomůckami.

Průběh projektu

Realizace projektu byla zaměřena na grafické techniky, které byly přizpůsobeny jak pomůckami, tak stylem tvorby dětem tak, aby vše bylo bezpečné a snadněji pro děti realizovatelné. V průběhu projektu byl taktéž využit odpadový materiál.

Prostřednictvím projektu si děti nejenom vyzkoušely nové výtvarné techniky, se kterými se ještě nemusely setkat, ale taktéž rozvíjeli svou osobnost, sebevyjádření, kreativitu.

Výstup č. 1 – Tisk provázkem

Cíle:

- Rozvíjet výtvarné myšlení při tvorbě barevné stopy.
- Rozvíjet u dětí fantazii při tvorbě barevné stopy.
- Rozvíjet jemnou motoriku manipulaci s provázkem.

Pedagogické strategie:

- **Organizační formy:** individualizované vyučování
- **Metody:** rozhovor, výtvarné a grafické činnosti
- **Pomůcky:** provázek, temperové barvy, voda, kelímky, ploché štětce, tvrdé papíry formátu A4, ubrusy
- **Prostředky:** mapa, demonstrační obrázek

Průběh výstupu:

Začátek výstupu jsem zahájila svoláním dětí do kruhu. Nejdříve jsem se představila já jako učitelka, poté jsem se ptala dětí, jestli ví, z jakého důvodu jsem je přišla navštívit. Po vzájemném rozhovoru jsme volně přešli k představování. Nejdříve jsme si však s dětmi posílali kaštan, každý měl předat kaštan kamarádovi vedle a usmát se na něj. Tato aktivita posloužila k většímu zklidnění a soustředění se. Po pozdravení jsme si kaštan posílali znovu a došlo tak k vzájemnému představování pomocí jmen. Po představení jsem dětem začala popisovat důvod toho, proč jsem přišla a čeho se budeme společně snažit při projektu dosáhnout.

Motivace:

K motivaci k celkovému projektu jsem využila mapu. Tato mapa byla srolovaná a převázaná stuhou tak, aby děti nevěděly, co je uvnitř. Zároveň jsem dětem popisovala naleznutí daného papíru na půdě našeho domu a děti a došly k názoru, že papír je možná mapa, jsme ji společně mapu rozbali a povídali jsme si o ní. Děti ihned poznaly, že se bude jednat o cestu za pokladem a taktéž určily začátek a cíl cesty. Dětem jsem vysvětlila, že budeme po dobu projektu plnit jednotlivé úkoly, společně tvořit a tisknout. Ke každému úkolu bude patřit i demonstrační obrázek, jehož nalepení na mapu pokladu bude symbolizovat pokrok a splnění úkolu jednotlivé fáze projektu.

Hlavní část:

Postupně, po motivaci, jsme přešli k výtvarné činnosti, kdy děti tvořily barevné stopy pomocí provázku. Tato stopa měla symbolizovat stopu hlemýždě, jež za sebou zanechává. S dětmi jsem pracovala individuálně u stolečku, kde jsem předem přichystala pomůcky.

Nejdříve jsem dětem vysvětlila postup přípravné grafické techniky a následně jsem s dětmi postupovala ještě krok po kroku. Děti si nejdříve přeložily papír napůl, následně celý provázek namočily do barvy dle jejich výběru. Poté provázek poskládaly na jednu polovinu papíru, papír zavřely a vytahovaly provázek pomalu za jeden konec ven. Nutné bylo dětem pomoci s přidržováním papíru. Výsledným efektem byla stopa od provázku, kterou zanechal, přičemž se obtiskla na obě poloviny papíru. Po samostatné výtvarné činnosti mohly děti určovat, co jim barevná stopa vytvořená pomocí provázku připomíná. Díky této činnosti byl podporován taktéž rozvoj imaginace.

Závěr:

Po úklidu pomůcek a odnesení vytvořených obrázků na sušák jsme si s dětmi opět sedli do kruhu. Na závěr jsme si shrnuli celý výstup aktivity. Děti měly možnost vyjádřit se k samotné výtvarné činnosti, popsat své pocity z tvorby, nebo právě vysvětlit postup výtvarné činnosti. Na samotný závěr prvního výstupu jsme na mapu přilepili obrázek a společně jsme mapu umístili na magnetickou tabuli ve třídě.

Obrázek 1 – Tisk provázkem 1

Tabulka 3 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 1 – Tisk provázkem

Výstup č. 1	Tisk provázkem
Zhodnocení výběru techniky:	Technika byla zvolená adekvátně prvnímu výstupu. Dokonale mi poskytla obraz o zručnosti dětí, jejich manipulaci s výtvarnými pomůckami a o dovednosti míchání barev. Ačkoliv byla technika jednou z jednodušších přípravných grafických technik, překvapilo mě, že děti byly technikou spíše zaskočené a technika jim dělala zprvu problémy.
Naplnění zvolených cílů:	Cíle byly dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí.
Zhodnocení pedagogických strategií:	Organizační forma byla zvolena pro první výstup vhodně. Bylo mi dovoleno pracovat s dětmi individuálně, a tak jsem měla dostatečný prostor a čas pro věnování se jednotlivým dětem. Metody byly zvoleny vhodně, a taktéž jsem dodržela, jako v případně organizační formy, jejich danou strukturu. Pomůcky byly zvoleny adekvátně. Avšak pro příště bych zvolila jinou nádobu na barvy, místo misek například tácek pro lepší manipulaci s provázkem a jeho barvení.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	Zpočátku byla komunikace z mé strany spíše opatrná. Snažila jsem se zapamatovat si jména dětí pro usnadnění komunikace pro příště. Práce s hlasem mohla být z mého pohledu lepší a poutavější, více bych děti zaujala a motivovala.
Klady činnosti:	Kladem činnosti bylo především seznámení se s dětmi, schopnostmi a dovednostmi dětí, které jsem měla možnost zpozorovat díky volbě techniky. Taktéž prostřednictvím individuální komunikace jsem měla možnost blíže poznat povahu a chování jednotlivých dětí.
Doporučení pro budoucí praxi:	Přiblížit více dětem projekt, jak obsahově, tak z hlediska organizace projektu. Do budoucna vymyslet pro děti ještě lepší motivaci k činnosti.

Výstup č. 2 – *Obtisk listů - monotyp*

Cíle:

- Aktivizovat slovní zásobu.
- Rozvíjet fantazii a představivost.
- Rozvíjet jemnou motoriku při výtvarných činnostech.

Pedagogické strategie:

- **Organizační forma:** individualizované vyučování
- **Metody:** rozhovor, výtvarné a grafické činnosti
- **Pomůcky:** temperové barvy, barevné papíru formátu A4, plastové tácky na barvu, voda, listy (javorové listy), ubrusy, kaštan, hadříky
- **Prostředky:** plody stromů (bukvice, dvounažky, žaludy), listy stromů (javorové listy, bukové listy, dubové listy), demonstrační obrázek, mapa

Průběh výstupu:

Začátek výstupu byl opět zahájen svoláním dětí do kruhu. Následovalo i přivítání pomocí kaštanu. Z magnetické tabule jsem dopředu sundala mapu a umístila jsem ji doprostřed kruhu. S dětmi jsme si opakovaly téma předchozího výstupu a děti měly možnost popsat i připravenou grafickou techniku tisk provázkem. Jelikož děti byly již nedočkavé a těšily se neustále na objevení pokladu, byl jim ještě detailněji popsán průběh projektu po organizační stránce, zároveň se i děti aktivně zapojily do rozhovoru a kladly otázky.

Motivace:

Po úvodním rozhovoru následovala motivace. Každé z dětí si ze sáčku vybralo jeden javorový list. Děti měly možnost si svůj list dostatečně prohlédnout, měly možnost si jej osahat. Taktéž jsme vedli rozhovor týkající se skladby listu, žilnatiny a významu listů pro strom. Děti dělily stromy na listnaté a jehličnaté, a zároveň jsme společným rozhovorem dospěli i k tématu barevného podzimního listí. Dětem jsem nadále poskytla i další druhy listů a různé plody stromů, jakožto žaludy a bukvice nebo dvounažky. Děti měly opět možnost si plody stromů prohlédnout a také je pojmenovávaly a následně přiřazovaly plod stromu k listu. Hlavní motivací bylo pro děti možnost si tyto listy a plody obtisknout. Po motivaci jsme se přemístili ke stolečkům s dopředu připravenými pomůckami.

Hlavní část:

S dětmi jsem pracovala individuálně, takže jsem vždy pracovala se třemi dětmi u stolečku, abych se jim mohla dostatečně věnovat. Poté, co se děti usadily ke stolečkům, začala jsem jim vysvětlovat postup obtiskování. I přestože je klasické obtiskování velmi známou technikou, snažila jsem se ji trochu ozvláštnit volbou materiálu k nanášení barev, tu děti naná-

šely pomocí hadříků. Tímto způsobem byl u dětí podpořen rozvoj jemné motoriky při manipulační činnosti. Zároveň si musely děti uvědomit, že list musí být žilnatinou nahoru, aby se dosáhlo výsledného efektu. Děti se musely rovněž soustředit na konzistenci barev, jelikož přílišné namočení hadříku do vody mělo za následek rozpětí barev při obtiskování. Po nanesení barvy na list, si děti vybraly z množství barevných papírů. Poté na nabarvené listy papír položily a dlaní přejížděly po papíře. Děti byly upozorněny, že by měly cítit žilnatinu listu a opravdu si nechat záležet na vyhlazení papíru. Po tomto postupu se děti podívaly na výsledek. Většinu dětí tato klasická technika obtiskování velmi zaujala a došlo tak k prožitku z tvorby a náznaku flow. Děti měly možnost obtisknout si více listů a bylo jim poskytnuto i více barevných papírů. Snažila jsem se tedy respektovat jejich potřeby.

Závěr:

Poté, co děti s tvorbou skončily a společně jsme uklidili pomůcky, výtvary odložili na sušák, jsme se dětmi posadili zpět na koberec a vytvořili jsme kruh. U mapy jsme opět rozebírali danou činnost. Děti popisovaly nejenom činnost a radost z obtiskování, ale taktéž se zaměřily na stavbu listu a měly možnost manipulace s plody stromů. Následně jsme na mapu společně nalepili javorový list a na závěr činnosti jsme si zatleskali za úspěšné zvládnutí dalšího úkolu na cestě za pokladem.

Obrázek 2 – Obtisk listů – monotyp

Tabulka 4 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 2 – Obtisk listů - monotyp

Výstup č. 2	Obtisk listů - monotyp
Zhodnocení výběru techniky:	Technika byla zvolena vhodně. Dětem poskytla možnost poznat strukturu listů, ale také umožnila dětem zkušenost se zanecháním grafické stopy. Žilnatina listu posloužila jako základ pro techniku tisku z výšky.
Naplnění zvolených cílů:	Cíle byly dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí.
Zhodnocení pedagogických strategií:	Organizační forma i metody byly vhodně zvoleny a taktéž byla dodržena jejich charakteristika. Opět mi individualizované vyučování poskytlo dostatečný prostor pro komunikaci s dětmi a jejich dotazy k tvorbě. Pomůcky pro tvorbu jsem volila vhodně, avšak místo hadříků by bylo lepší pro nanášení barvy, zvolit například houbičky. Prostředky byly reálné, děti měly možnost lépe poznat listy, jejich žilnatinu, a také plody stromů.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	Komunikace s dětmi byla z mé strany již na lepší úrovni. Po minulém výstupu jsem již děti měla možnost poznat a lépe se mi s nimi komunikovalo. Děti se na výstup těšily, a tak byly upovídané, odpovídaly s radostí a byly velmi aktivní jak při motivaci, tak při výtvarné činnosti. Při nejasnostech se nebály klást dotazy.
Klady činnosti:	Ke kladům činnosti řadím výběr reálných prostředků a taky práci s nimi. Děti měly tak možnost více se ponořit do dané problematiky a uplatnit své poznatky při výtvarné aktivitě. Kladně hodnotím lepší organizaci výstupu, v porovnání s předchozím výstupem a motivaci a práci s dětmi.
Doporučení pro budoucí praxi:	Pro příště bych zvolila buď jinou pomůcku k nanášení barvy než hadřík, nebo bych vyřadila namáčení hadříku do vody. Celkově bych se chtěla zaměřit na lepší motivaci dětí do činnosti.

Výstup č. 3 - Gumotisk

Cíle:

- Vést k postupování dle pokynů.
- Rozvíjet představivost při tvorbě „bílé linie“.

Pedagogické strategie:

- **Organizační forma:** řízená činnost
- **Metody:** rozhovor, výtvarné a grafické činnosti, hra
- **Pomůcky:** tvrdé papíry formátu A4, klovatina, kulaté štětce, kelímky, suché křídly, voda, ubrusy, klubičko s přírodním provázkem, kaštan
- **Prostředky:** demonstrační obrázek, mapa, video

Průběh výstupu:**Motivace:**

Výstup byl zahájen v kruhu s mapou k pokladu. Rekapitulovali jsme společně s dětmi předchozí výstupy a povídali jsme si o technikách, které si děti již vyzkoušely v předchozích výstupech. Pro děti jsem měla vytvořenou pavučinu ze špejlí a provázků. Motivací byla hra, kdy děti seděly v kruhu těsně u sebe a za zády si tuto pavučinu osahaly. Principem hry bylo poznat, co je daný předmět, ačkoliv děti musely počkat, až se dostanou všechny na řadu a nakonec předmět pojmenovaly. Děti se dověděly, že tématem pro výstup bude pavučina.

Hlavní část:

Po motivaci jsme se s dětmi přesunuli ke stolečkům. Pro děti byly na stole dopředu připravené pomůcky, a tak se mohlo ihned začít malovat. Nejprve děti pomocí štětce a klovatiny namalovaly pavučinu. Děti s pomůckami malovaly bez problémů, některé z dětí však nevěděly, jak pavučinu namalovat. Pro lepší představu o pavučině jim byla nabídnuta pavučina z motivační části, dle které mohly děti malovat. Po namalování pavučiny klovatinou jsme obrázky umístili na topení, aby klovatina dostatečně zaschla a přesunuli jsme se opět na koberec, kde jsem s dětmi hrála hru. Hra probíhala vsedě v kruhu, kdy děti představovaly pavouky, kteří tkají svojí síť. Za pomoci klubička, které si děti předávaly, jsme vytvořili síť pavouka. Následně jsme se dětmi přesunuli po hře ještě k notebooku, kdy jim bylo puštěno video o tvorbě pavučin. Na videu byl vyobrazen pavouk tkající síť. Díky této aktivitě si děti potvrdily náročnost tkaní sítě z předchozí zkušenosti, ze hry.

Po těchto aktivitách jsme se přesunuli zpět ke stolečkům, aby si děti dotvořily obrázky. Jelikož byla klovatina dostatečně suchá, děti pomocí suchých kříd přetíraly svou pavučinu tak, aby vynikla.

Následně jsem si vždy volala děti po jednom do umyvárny. V umyvárně děti smývaly suché křídý z obrázků vodou. Děti si tak naplno užily efekt zobrazení bílé linie na obrázku, který vynikl po smytí suchých kříd. Poté, co všechny děti dokončily své obrázky, měly možnost diskutovat o pokladu a mapě.

Závěr:

Závěr projektu se uskutečnil v kruhu. U mapy jsme komentovali dnešní výstup. Dětem jsem kladla otázky vztahující se k technice a samotnému postupu techniky. Také jsme hovořili o posunu, kterého jsme dosáhli, k cestě za pokladem. Opět jsem vybrala jedno z dětí k nalepení na mapu demonstrační obrázek pavučiny symbolizující pokrok a také splnění úkolu.

Obrázek 3 - Gumotisk

Tabulka 5 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 3 – Gumotisk

Výstup č. 3	Gumotisk
Zhodnocení výběru techniky:	Gumotisk jako další z technik metodické řady jsem volila kvůli první zkušenost s bílou linií. Technika gumotisku umožnila dětem získání základů potřebných k tvorbě bílé linie při tisku z výšky a hloubky.
Naplnění zvolených cílů:	Cíle byly dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí.
Zhodnocení pedagogických strategií:	I přestože byla zvolena řízená činnost jako organizační forma, myslím si, že v tomto případě byla zvolena adekvátně činnosti. Klovatina k tvorbě bílé linie potřebovala zaschnout, proto jsem volila k proložení výtvarné činnosti hru a video. Jinou organizační formu by však bylo možné zvolit, pokud by byla technika rozdělena do dvou výstupů. Metody byly zvoleny vhodně a díky volbě daných metod, bylo možné efektivněji naplnit cíle činnosti. Pomůcky i prostředky byly taktéž zvoleny vhodně.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	Komunikace s dětmi probíhala bez menších problémů. Děti se nebály komunikovat, opět byly velmi aktivní, odpovídaly na kladené otázky nebo děti přispívaly svými poznámkami do diskuze. Vzhledem k mé snaze vytvořit dětem komunikací příjemné prostředí, se dětem dobře pracovalo, a zároveň se děti nebály vyjádřit svůj názor.
Klady činnosti:	Mezi klady činnosti určitě řadím propojení výtvarné činnosti s reálným světem. Motivace byla dětem zase o něco lépe podána a děti již lépe reagovaly na pokyny.
Doporučení pro budoucí praxi:	Výstup pro příště organizovala jinak. Pro příště bych před malbou pavučiny zvolila nejdříve video o tvorbě pavučin, dětem by se pak pavučina i lépe malovala. Popřípadě s mladšími dětmi si na tabuli namalovat, jak taková pavučina vypadá. Tuto variantu jsem však nevolila z toho důvodu, že jsem chtěla, aby se děti vyjádřili sami za sebe, ne předlohou, či vtiskování pojetí dospělého.

Taktéž bych pro příště děti více upozornila na to, aby dbaly o čistotu svého oblečení, z toho důvodu, že jsem nedostatečně na tuto oblast apelovala, byly některé děti zašpiněny od suchých pastelů, které nelze vyprat.

Smývání suchých kříd z klovinové malby by bylo vhodné provést pro příště například ve sprchovém koutu, nikoliv v umyvadle. Děti by lépe viděly výsledný efekt a nebyly by tolik mokré.

Výstup č. 4 – Tisk z výšky bublinkovou fólií

Cíle:

- Pochopit princip tisku z výšky.
- Rozvíjet kritické myšlení.
- Rozvíjet jemnou motoriku při manipulaci s bublinkovou fólií.

Pedagogické strategie:

- **Organizační forma:** řízená činnost
- **Metody:** rozhovor, výtvarné a grafické činnost, pokus
- **Pomůcky:** bublinková fólie, temperové barvy, ploché štětce, kelímky, voda, tvrdé papíry formátu A4, špejle, tuše, ubrusy, svíčka, zápalky, plech, zavařovací sklenice
- **Prostředky:** demonstrační obrázek, mapa

Průběh výstupu:

Motivace:

Výstup jsme zahájili rozhovorem o mapě. Dětem jsme kladla otázky ohledně ohně vyobrazeného na mapě. Děti měly za úkol vyjmenovat, co nejvíc věcí související s ohněm. Přičemž děti oheň vztahovaly především k teplu, opékání špekáčků, ale také k dané aktuální tématice sv. Mikuláše a pekla, naše diskuze se také ubírala tímto směrem a děti byly motivovány tím, že si takové malé ohnivé peklo taktéž společně můžeme vytvořit.

Hlavní část:

Poté jsme začali u stolečků tvořit, děti dostaly kousky bublinkové fólie, přičemž měly možnost si ji osahat, praskat bublinky a užít si daného materiálu, jenž byl určen k následné tvorbě. Následně děti pomocí štětců a temperových barev natíraly bublinkovou fólii a obtiskly ji na papír. Zároveň děti měly možnost vyzkoušet si míchání barev, ale také rozvíjely jemnou motoriku díky manipulaci s bublinkovou fólií. Kvůli následné kresbě tuší jsme nechali obrázky zaschnout a přemístili se k další činnosti.

Děti jsem usadila do řady na židle ke stolečku a začala jsem s nimi vést rozhovor. Na stole byly přichystány pomůcky k objevování zákonitosti hoření. Děti říkaly, kdy oheň ohoří a kdy ne, a následně jsme jejich předpoklady ověřovaly. Svíčku, jež byla zapálena, měly děti možnost sfouknout, následně na svíčku byla položena zavařovací sklenice, nebo byl oheň uhašen vodou. Téměř všechny předpoklady dětí byly správné. Děti taktéž komentovaly, proč a za jakého důvodu už svíčka nehoří a společně jsme tyto závěry rekapitulovali slovně. Zároveň byly děti upozorněny na to, že tyto aktivity se dělají pouze s dospělými.

Následně po této činnosti, děti dotvořily své obrázky. Pomocí tuše kreslily plamínky a ohně. Mladší děti měly s kresbou problém, proto jim byla poskytnuta možnost individuální kresby na magnetickou tabuli. Nakreslila jsem na tabuli plamínek a holčička měla možnost plamínek obkreslit fixem nebo se snažit nakreslit svůj. Holčička následně pokračovala v individuální kresbě tuší, jež byla pro ni po předchozím kreslení na tabuli jednodušší.

Závěr:

Společným rozhovorem o činnosti, kdy děti zjišťovaly podmínky ohně, jsme výstup ukončili. Děti mluvily o těchto podmínkách, vysvětlovaly, kdy oheň hoří a kdy ne. Taktéž refletovaly výstup a jejich tvoření, povídaly o tom, co se jim na výstupu zdařilo, a co ne a proč.

Obrázek 4 – Tisk z výšky bublinkovou fólií

Tabulka 6 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 4 – Tisk z výšky bublinkovou fólií

Výstup č. 4	Tisk z výšky bublinkovou fólií
Zhodnocení výběru techniky:	Technika tisku z výšky navazuje na předchozí výstup a umožňuje dětem uplatnit předchozí zkušenosti s nanášením barvy na tiskový materiál, zároveň je přípravou pro další, náročnější podoby tisku z výšky.
Naplnění zvolených cílů:	Cíle byly dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí.
Zhodnocení pedagogických strategií:	Organizační formou zvolenou pro tento výstup byla opět řízená činnost. Nejednalo se však pouze o výtvarnou činnost, ale celkový výstup byl doplněn také o pokus, který dodal výstupu zajímavosti, a zároveň posloužil i jako motivace do druhé části výtvarné činnosti. Díky pokusu si děti seznámily s podmínkami hoření a měly možnost reálné zkušenosti. Pomůcky i prostředky byly zvoleny adekvátně k výběru výtvarné činnosti a byly pro děti bezpečné.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	Komunikace s dětmi byla opět dobrá. Postupně si děti ke mně hledají cestu, jsou nadšené z každého mého příchodu do mateřské školy. Děti již při snídani radostně mluví o dalším výstupu a možném tématu vyobrazeném na mapě. Během pokusu byly děti opět velmi aktivní, odpovídaly na kladené otázky, aktivně se zapojovaly do diskuze. Během výtvarné činnosti reflektovaly své pocity, a zároveň komentovaly svou tvorbu, popřípadě se doptávaly.
Klady činnosti:	Velkým kladem činnosti byl určitě pokus. Děti byly pokusem zaujaté, dal jim možnost k rozvoji kritického myšlení, a taktéž děti dostatečně motivoval k následné kresbě špejlí a tuší. Zároveň byla činnost velmi dobře, z mého pohledu, zorganizovaná.
Doporučení pro budoucí praxi:	Pro příště bych chtěla dbát především na monitoring dětí a rozložit oční kontakt na všechny děti. Z hlediska výtvarné činnosti si trůfám tvrdit, že proběhla podle představ a byly dodrženy náležitosti dané techniky.

Výstup č. 5 – Tisk z výšky – Bubble art

Cíle:

- Vést k bezpečné manipulaci s pomůckami.
- Vést děti k aplikaci poznatků z předchozích zkušeností.
- Podporovat u dětí řešení problémů při výtvarných činnostech.

Pedagogické strategie:

- **Organizační forma:** řízená činnost
- **Metody:** rozhovor, diskuze, výtvarné a grafické činnosti, výtvarná hra
- **Pomůcky:** brčka, tvrdý papír formátu A4, ubrusy, voda, čisticí prostředek – Jar, potravinářské barviva (modré, zelené, žluté, oranžové, červené), misky
- **Prostředky:** demonstrační obrázek, mapa,

Průběh výstupu:

Motivace:

Výstup jsme zahájili v kruhu diskuzí o vodě. Děti měly při diskuzi vyjmenovat, co nejvíce pojmů týkající se vody. Z odpovědí dětí jsem zaznamenala pojmy jako: rybník, řeka, moře, taktéž děti napadly i zvířata (kapr, kachna, vážka), ale také i voda v podobě deště. Díky této tématice jsem směřovala rozhovor k bublinám tvořícím se na hladině rybníka.

Ukázka z rozhovoru:

Učitelka (dále Uč.)- „Děti, proč se tvoří na hladině rybníka bubliny?“

Dítě 1 - „Protože prší!“

Dítě 2 - „Skočil tam kapr!“

Uč- „Takže to znamená, že když tam skočí kapr, tak udělá na rybníce bubliny?“

Dítě 3 - „On jak hýbe pusou, tak tu bublinu vytvoří!“

Uč - „A proč se tam ta bublina vytvoří?“

Dítě 2- „Protože je tam vzduch! V té bublině jako!“

Uč - „Super. No a viděly jste bubliny i někde jinde než na rybníku?“

Dítě 4 - „Z bublifuku se dělají bubliny.“

Dítě 5 - „Nebo když se umývám, ve sprše jsou bubliny!“

Po diskuzi, která byla ještě dále rozvíjena, jsem se děti ptala, zdali by si chtěly bubliny taktéž vytvořit. Pro děti byla tvorba bublin velkou motivací a vyvolala u nich vlnu nadšení. Před výtvarnou činností jsem však nejdříve zařadila dechové cvičení.

Děti měly možnost vybrat si jedno z barevných brček sloužící k dechovému cvičení. Děti si foukaly do dlaní, aby zjistily, zdali opravdu do brčka správně foukají. Upozorňovala jsem hlavně na správné dýchání, nádech nosem, výdech ústy. Po dechovém cvičení byla dětem zároveň vysvětlena výtvarná technika, přičemž jsem kladla důraz především na pravidla bezpečnosti. Děti byly upozorněny na to, že do brčka musí pouze foukat, nikoliv nic vdechovat či pít.

Hlavní část:

Po motivaci se děti rozmístily ke stolečkům. Každému z dětí byla poskytnuta vlastní miska s vodou, do které byl následně nalit jar. Dále si děti z pestrého množství potravinářských barviv vybraly jednu barvu, kterou byl roztok vody s jarem obarven. Výtvarná hra mohla tedy začít. Děti foukaly do tohoto roztoku brčkem a obtiskovaly papír z výšky. Při technice je důležitý poměr vody, jaru a množství barviva. Pomocí foukání brčka se vytvořily bublinové kopule, a ty si děti obtiskly na papír. Při technice měly děti opravdu radost v očích, neustále bublaly, ale musely být zároveň upozorňovány na pravidla techniky a také musel být kladen důraz na bezpečnost. Některé z dětí byly foukáním velmi uneseny, dostalo se jim pocitu flow, dokonce empatické bubliny, což v souvislosti s technikou působí trochu vtipně. Hlavní myšlenkou z mého pohledu byl především prožitek dětí z tvorby.

Závěr:

Děti byly technikou „bubble art“ opravdu velmi nadšené, a tak zpětná vazba, reflexe dětí, byla velmi rozmanitá, děti velmi komentovaly techniku a neustále opakovaly, jak je tvorba bavila, byla pro ně zajímavá a taktéž by ji chtěly opakovat. Rozhovor se taktéž týkal i otázek kladených k tématu. Závěrem jedno z dětí nalepilo na mapu demonstrační obrázek a také děti upozorňovaly na blízkost pokladu.

Tabulka 7 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 5 – Tisk z výšky -, „Bubble art“

Výstup č. 5	Tisk z výšky – „Bubble art“
Zhodnocení výběru techniky:	Technika byla zvolena v návaznosti na posloupnost metodické řady. S odstupem času si však myslím, že mohla být zařazena před tisk z výšky s bublinkovou fólií a to především z hlediska možnosti lepšího pochopení principu tisku z výšky.
Naplnění zvolených cílů:	Cíle byly dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí. Cíl <i>Vést k řešení problémů při výtvarných činnostech</i> byl naplněn však částečně, jelikož některé děti opravdu techniku ihned pochopily a dařilo se jim jak foukat brčkem bubliny, tak je obtiskovat.
Zhodnocení pedagogických strategií:	Pedagogické strategie byly dodrženy. Organizační forma i metody byly provedeny dle svých náležitostí. Pomůcky i prostředky byly vhodně zvoleny. Vzhledem k tomu, že jsem v průběhu činnosti již měla spoustu možností k poznání charakteristik dané skupiny, neměla jsem obavy danou techniku využít.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	Komunikace s dětmi probíhala s menšími problémy. Především při technice „bubble art“ je komunikace na dobré úrovni velmi potřebná. Děti musí dbát především na svou bezpečnost a reagovat na upozornění ze strany učitele. Díky tomu, že byla aktivita velmi poutavá, děti se zapomínaly a nereagovaly někdy na pokyny či upozornění. Avšak na druhou stranu je to plus aktivity, protože byla pro děti natolik zábavná, že nevnímaly okolí a aktivitou se bavily.
Klady činnosti:	Jeden z největších kladů činnosti byla určitě radost dětí z techniky, jejich prožitek. Tato technika byla pro děti opravdu netradiční a zábavná. Dále také pozitivně hodnotím předcházející dechové cvičení, které předcházelo nebezpečí vypití roztoku jaru, vody a potravinářského barviva. Taktéž se vyplatilo opakování pravidel bezpečnosti.

Doporučení pro budoucí praxi:

Pro práci s potravinářským barvivem bych volila pro děti zástěrky nebo pláštěnky, aby nebyly od barviva špinavé. Činnost může být považována za nebezpečnou hlavně z hlediska použití jaru do roztoku, tento prostředek na nádobí lze však nahradit i mýdlem.

Po seznámení se s technikou by bylo vhodné zařadit tuto techniku i vícrát a to s velkým formátem papíru a foukání bublin skrz PET láhev se sítkou. Tuto variantu bych doporučovala realizovat ve venkovním prostředí, což nebylo bohužel však v zimní období možné, proto jsem musela volit variantu pouze s brčky.

Zároveň bych také poznamenala, že bylo velmi důležité znát danou skupinu dětí, a to především z hlediska bezpečnosti.

Výstup č. 6 – Tisk z výšky (Hlínoryt 1)**Cíle:**

- Rozvíjet výtvarné myšlení prostřednictvím tvorby „bílé“ linie.
- Rozvíjet manipulační dovednosti při tvorbě matrice.

Pedagogické strategie:

- **Organizační forma:** individualizované vyučování
- **Metody:** rozhovor, diskuze, výtvarné a grafické činnosti
- **Pomůcky:** samotvrdnoucí hmota, váleček, formička („vykrajovátko“) kapra, párátka, PET víčka (rozřezané na polovinu), ubrusy, zakládací obal („eurosložky“), fixy
- **Prostředky:** demonstrační obrázek, mapa, šupiny

Průběh výstupu:**Motivace:**

Výstup jsme zahájili postupováním po mapě a opakováním předchozích témat, technik, ale taktéž i opakováním otázek a témat, které děti již vyřešily. Byla mi tak poskytnuta zároveň reflexe. Na mapě byl vyobrazen rybník. Děti vyjmenovávaly všechno, co by se mohlo v rybníce nacházet. Následně jsem na mapu položila šupiny z kapra, které byly vodítkem k tématu dne. Děti ihned rozpoznaly šupiny z kapra a začaly je komentovat. Taktéž měly možnost si je osahat, dostatečně dlouho si je prohlédnout a prozkoumat. Děti zajímaly kroužky na šupinách, jejich struktura a taktéž si k nim přivoněly a poznamenaly, že jsou cítit ještě kaprem. Následně byly dětem kladeny otázky ohledně významu a funkce šupin. Na tyto otázky bylo odpovězeno, že šupiny jsou něco jako kůže a ochrana pro kapra.

Hlavní část:

Děti jsem si volala ke stolečku po trojicích, abych s nimi mohla pracovat individuálně. Po usazení ke stolečku jsem začala dětem rozvalovat válečkem samotvrdnoucí hmotu, z které si děti vykrojily svého kapra pomocí „vykrajovátko“ na perníky. Následně si děti svého kapra vykrojeného z hmoty umístily na zakládací obal („eurosložku“). Tato složka posloužila jako podložka. Děti pomocí rozkrojených PET víček tvořily obtiskem šupiny kapra, detaily dotvářely pomocí párátek. Některé z dětí využily pouze párátka a udělaly si kapra zcela dle své fantazie a představ. Díky volbě tohoto materiálu děti dosáhly nejenom vzhledově krásných výsledků, ale taktéž měly radost z tvorby, jelikož obtiskování PET víček bylo pro ně velmi atraktivní činností. Následně děti přenesly své kapry na topení, kde schly do druhého dne.

Závěr:

Závěr proběhl dle obvyklé struktury. Rekapitulováním tématu dne, kladením otázek a také reflexí výstupu. Děti komentovaly postup tvoření, taktéž povídaly o významu a funkci šupin a kladly otázky ohledně příštího výstupu. Zároveň však komentovaly ještě předchozí výstup s využitím techniky „bubble art“ a vzpomínaly na své prožitky a zážitky. Pomocí závěrečného rozhovoru s dětmi mi byla vždy poskytnuta zpětná vazba od dětí, z které jsem čerpala i nadále a mohla jsem díky ní zjistit, zda byly techniky pro děti atraktivní, či nikoliv.

Tabulka 8 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 6 – Tisk z výšky (Hlínoryt 1)

Výstup č. 6	Tisk z výšky (Hlínoryt 1)
Zhodnocení výběru techniky:	Další technikou, která byla zvolena v rámci projektu, byl hlínoryt. Především pozitivně hodnotím rozdělení techniky do dvou výstupů. Dětem byl tak poskytnut dostatečný čas k tvorbě. Vzhledem k předchozím zkušenostem poskytnutých díky technice gumotisku, děti chápaly, jak mají rýt do hlíny, aby vytvořily „bílou linii“ přesněji řečeno motiv na matrici.
Naplnění zvolených cílů:	Cíle byly dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí.
Zhodnocení pedagogických strategií:	Pedagogické strategie a metody byly dle mého názoru vhodně zvoleny. Individualizované vyučování mi poskytlo opět lepší práci s dětmi, přístup k nim samotným, poznání jejich vztahu k výtvarné tvorbě. Pomůcky i prostředky jsem vybrala vhodné. Nejvíce kladně hodnotím volbu materiálu k výrobě matrice. Pro příště bych zvolila však více válečků k rozvalování hlíny.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	Komunikace proběhla na dobré úrovni. V porovnání s prvním výstupem se mé schopnosti zlepšily. Práce s hlasem mi umožnila nejenom lepší motivaci, ale zajistila i poutavost celkového výstupu. Zároveň jsem poskytovala dětem větší prostor pro vyjádření svých vnitřních potřeb, svých pocitů, ale také nových dojmů s nadcházejícími vánočními svátky.
Klady činnosti:	Za kladné na motivaci hodnotím především volbu opravdových šupin k většímu přiblížení tématu. Při výtvarné činnosti jsem zvolila jako materiál k tisku PET víčka, jež byly rozpůlené, a dětem se s nimi dobře manipulovalo. Zároveň hodnotím pozitivně motivaci. Dětem jsem při motivaci kladla především otevřené otázky, které vedly k diskuzi, a také k možnosti většího zamyšlení nad daným tématem.

Doporučení pro budoucí praxi:

Pro příště bych dětem poskytla jen více válečků na rozvalování hlíny, které by zajistily dětem možnost větší zapojení a autentičnost výrobku. Jinak jsem byla z hlediska organizace výstupu a volby metod spokojená.

Výstup č. 7 – Tisk z výšky (Hlínoryt2)**Cíle:**

- Rozvíjet výtvarně technické dovednosti při nanášení barvy na matrici.
- Vést k postupování dle pokynů.
- Rozvíjet výtvarné myšlení.

Pedagogické strategie:

- **Organizační forma:** individualizované vyučování
- **Metody:** rozhovor, výtvarné a grafické činnosti, práce s prediktabilní knihou
- **Pomůcky:** tiskařský váleček, tiskařská barva, ubrusy, noviny, hadřík, zakládací obal („eurosložky“), matrice z předchozího výstupu (kapr)
- **Prostředky:** demonstrační obrázek, mapa, časopisy, prediktabilní kniha

Průběh výstupu:**Motivace:**

Jako motivace posloužilo téma z předchozího dne, kdy jsme si s dětmi opět povídaly o tématice blížících se Vánoc a zároveň o zvířatech žijících ve vodě. Děti směřovaly rozhovor nejenom tímto směrem, ale taktéž hovořily o jídle, které jí na Vánoce, na co se nejvíce těší a také o tom, co si přály od Ježíška pod stromeček. Po rozhovoru jsem dětem vysvětlila následující organizaci výstupu. Dětem byly nabídnuty časopisy s tematikou dotýkající se vody, ale i Vánoc a byla jim poskytnuta prediktabilní kniha na téma rybník. Děti měly možnost si tyto časopisy prohlížet, zatímco s ostatními dětmi jsem pracovala individuálně.

Hlavní část:

Zatímco si děti prohlížely časopisy, vždy jsem si jedno z dětí zavolala ke stolečku. Individualizované vyučování jako organizační formu jsem volila nejenom kvůli lepšímu prožitku dítěte z tvorby, ale taky pro možnost lepší manipulace s výtvarnými pomůckami, celkového pochopení principu techniky tisku z výšky. Zároveň jsem měla možnost přizpůsobit podmínky pro tvorbu pro každé jednotlivé dítě. I přestože ostatní děti musely počkat, až se dostanou na řadu, měly však možnost prohlížení si časopisů, následně také přihlížení tvorbě jiného dítěte.

Tvorba probíhala následujícím způsobem. Nejdříve si dítě vzalo z topení svou vytvořenou matrici kapra. Po umístění matrice na plochu stolu začalo dítě s rozvalováním tiskařské barvy. Do polystyrenové krabičky vymáčklo z tuby barvu a pomocí tiskařského válečku se snažilo dítě rozvalovat tiskařskou barvu. Válečkem se pohybuje ze strany na stranu,

barva se tak roztírá po celé ploše válečku a navaluje se na váleček. Pomocí válečku dítě nanese barvu na matrici. Tento postup byl potřebný opakovat několikrát, dokud dítě nedosáhlo nanesení barvy po celé ploše matrice. Poté se na matrici položil tvrdý papír a pomocí korkové zátky nebo dlaní ruky děti po matrici přejížděly, dokud se matrice neobtiskla. Tímto způsobem jsem postupovala se všemi dětmi. Děti zároveň při technice tisku z výšky využily zkušeností získaných z předchozích.

Závěr:

Závěr probíhal s prediktabilní knihou věnovanou tématice rybníka. Dětem jsem ukazovala prstem text, který jsem nejdříve přečetla sama, poté děti četly se mnou, opakovaly. Jedna z holčiček začala sama vytleskávat slova, využila jsem tak její iniciativy a začaly jsme ústřední slova vytleskávat všichni. Rozhovor byl nadále směřován na časopisy a to, co v nich děti objevily. Poté jsme si společně prohlédli u stolečku vystavená přáníčka, jež děti vytvořily technikou tisku z výšky. Nakonec jedno z dětí opět nalepilo demonstrační obrázek na mapu a výstup jsme ukončily závěrečným rozhovor o tvorbě.

Obrázek 5 – Tisk z výšky (Hlínoryt – 2)

Tabulka 9 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 7 – Tisk z výšky (Hlínoryt 2)

Výstup č. 7	Tisk z výšky (Hlínoryt 2)
Zhodnocení výběru techniky:	Technika navazovala na předchozí výstup tisku z výšky a byla vhodně zvolena do metodické řady. Zároveň dětem poskytla první zkušenost s manipulací s tiskařskou barvou a tiskařským válečkem.
Naplnění zvolených cílů:	Cíle byly dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí.
Zhodnocení pedagogických strategií:	Organizační forma i metody byly dodrženy a vhodně zvoleny. Individualizované vyučování poskytlo dětem lepší manipulaci s pomůckami a také větší prostor pro jejich tvorbu. Taktéž pomůcky byly adekvátní činnosti. Dětem byly poskytnuty také časopisy a prediktabilní kniha k prohlížení. Pomůcky vztahující se k výtvarné aktivitě umožnily efektivní práci.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	Komunikace s dětmi se výstup od výstupu lepší, děti se těší na každý výstup a již při snídani se nemohou dočkat dalšího výstupu. Děti jsou velmi aktivní po celou dobu, zvědavé, reflektují své pocity, ale taktéž vzpomínají a hodnotí kladně předchozí výstupy. Při výtvarné činnosti děti komentovaly svou tvorbu a popisovaly rozvalování barvy.
Klady činnosti:	Za kladné hodnotím volbu organizační formy výstupu. Děti pracovaly na svém výtvoru, přičemž ostatní si prohlížely časopisy a prediktabilní knihu. Každé z dětí tak mělo možnost realizovat výtvarnou techniku zcela samo. Děti si tak vyzkoušely i respektovat potřeby druhých.
Doporučení pro budoucí praxi:	Činnost bych pro příště určitě realizovala s více pomůckami. Z důvodu, že jsem měla nachystaný pouze jeden tiskařský váleček, byly děti nedočkavé a neustále se snažily popohánět děti, které právě tvořily. Popřípadě v běžné pedagogické praxi rozložit tvorbu do celého dne, či více po sobě jdoucích dní.

Výstup č. 8 – Tisk z hloubky

Cíle:

- Rozvíjet výtvarné myšlení prostřednictvím tvorby „bílé“ linie.
- Rozvíjet výtvarně technické dovednosti.
- Vést k aplikaci poznatků z předchozích zkušeností.

Pedagogické strategie:

- **Organizační forma:** individualizované vyučování
- **Metody:** rozhovor, výtvarné a grafické činnosti
- **Pomůcky:** polystyrenové krabičky, tužky č. 1, váleček, tiskařská barva, noviny, miska, voda, ubrusy, hadříky, houbičky z hadříků, tvrdé barevné papíry formátu A5
- **Prostředky:** demonstrační obrázek, mapa, mašlovačka z husích brk

Průběh výstupu:

Motivace:

Začátek výstupu jsme zahájili u mapy pokladu. Na mapě byl vyobrazen pták, který měl děti navést k tématu výstupu. Mluvili jsme o tom, jací ptáci se v aktuálním ročním období vyskytují, jak ptáky krmíme. Zároveň diskuze směřovala k vzhledu a zvláštnostem ptáků. Díky diskuzi jsme se dostali k peří. Děti se snažily přijít na funkci peří a také na význam peří pro lidi. Následně měly děti možnost si osahat mašlovačku vytvořenou z husích brk. Některé děti nevěděly, o jaký předmět se jedná. Ostatní děti však ihned poznaly, že se předmět používá k potírání buchet. Hlavní motivací bylo vytvořit ptáčkovi na mapě bílé peří.

Hlavní část:

Motivace děti nadchla natolik, že se ihned odebraly ke stolečkům. Dětem jsem nejdříve vysvětlila celý postup techniky tisku z hloubky. Tato technika byla náročnější na realizaci a postupování dle pokynů, proto jsem s dětmi pracovala individuálně. Děti nejdříve dostaly polystyrenové čtvrtky vystřižené z polystyrenových krabic od jídla. Na tyto polystyrenové čtvrtky ostrou tužkou nakreslily svá peříčka.

Po kresbě motivu se děti jednotlivě přesunuly k druhému stolečku. S každým dítětem jsem tvorbu realizovala samostatně. Děti měly možnost vybrat si tvrdý barevný papír. Následně dítě papír ponořilo do misky s vodou a vložilo papír mezi noviny. Mezi noviny se vkládá papír proto, aby noviny odsály z papíru přebytečnou vodu. Papír musí zůstat vlhký, nikoliv mokrý. Papír se nechal v novinách a následně každé z dětí dostalo do rukou houbičku z hadříku a na polystyrenovou čtvrtku dítě nanoslo dostatečné množství tiskařské barvy.

Barvu houbičkou dítě vtíralo do vyrytých rýh. Po vetření barvy se pomocí dalšího čistého hadříku, stírala barva z povrchu matrice. Poté si dítě vzalo suché noviny, položilo na noviny matrici a na matrici navlhčený papír. Noviny se zaklopily a po povrchu novin se válelo kuchyňským válečkem. Při této fázi se musí na váleček dostatečně tlačit, aby se motiv dostatečně obtiskl na papír. Závěrem se noviny otevřely, matrice se odlepila od papíru a dítě mělo možnost prohlédnout si své dílo vytvořené tiskem z hloubky. Tento postup jsem opakovala se všemi dětmi a přizpůsobovala postup jejich dovednost. Zatímco některé děti pracovaly se mnou, jiné děti si po sobě uklízely nebo dokreslovaly peříčka na polystyrenové čtvrtky.

Závěr:

Po výtvarné činnosti měly možnost děti mluvit o své vlastní práci. Reflektovaly své nové zkušenosti, zdary, ale také své chování. Jeden z chlapců se v tento den opravdu snažil pilně pracovat. Byl pochválen nejenom od přihlížející učitelky, ale také ode mě. Zároveň byly pochváleny všechny děti za zvládnutí náročné techniky. Chlapec nalepil demonstrační obrázek na mapu k pokladu. Děti byly velmi nadšené z toho, že už jsou opravdu na dosah pokladu a kladly otázky ohledně něj.

Obrázek 6 – Tisk z hloubky

Tabulka 10 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 8 – Tisk z hloubky

Výstup č. 8	Tisk z hloubky
Zhodnocení výběru techniky:	Technika tisku z hloubky je dle mého názoru jednou z nejtěžších technik grafiky z hlediska postupu práce. Dovolím si tvrdit, že mohla být realizována až po technice tisku z plochy. Avšak i přesto, že byla pro děti technikou náročnější, byla pro ně velmi zajímavá.
Naplnění zvolených cílů:	Cíle byly opět dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí. Cíl <i>Aplikovat poznatky z předchozích zkušeností</i> nebyl u některých dětí zcela naplněn, jelikož měly některé děti problém s uvědomění si předchozích postupů, proto jim musela být technika více vysvětlována. Zároveň jsem však ráda, že se děti nebojí zeptat na postup práce a jsou aktivní.
Zhodnocení pedagogických strategií:	Pedagogické strategie byly naplněny dle svých náležitostí, a zároveň byly dle mého názoru vhodně zvoleny. Individualizované vyučování bylo při tisku z hloubky jednoznačnou volbou pro práci s dětmi. Technika byla opravdu náročnější na postup, proto si nedovedu představit, že by byla realizována jinou organizační formou. Vhodnost volby pedagogických strategií mi umožnilo efektivitu práce s dětmi a naplnění cílů. Pomůcky byly zvoleny adekvátně věkové kategorii dětí i počtu dětí.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	Komunikace během tisku z hloubky byla velmi důležitá. Výstup byl technicky pro děti velmi náročným, proto jsem musela dbát především na jasnost a srozumitelnost předávaných informací dětem. Děti opět neměly problém se mnou komunikovat, byly aktivní. Zároveň jsem se nebála dovolit si být k dětem přísnější, když to situace vyžadovala.
Klady činnosti:	Ke kladům činnosti určitě řadím organizaci celého výstupu. Vzhledem k volbě komunikace s dětmi a popisu techniky se dětem lépe pracovalo. Ačkoliv záměr činností nebyl ani

	<p>tak výsledný produkt, jako radost z tvorby, děti vyryly do matric krásné náměty a poté se díky správnému technologickému i v rámci možností efektivně obtiskly.</p>
Doporučení pro budoucí praxi:	<p>K doporučením bych zařadila určitě dostatek prostoru pro tvorbu dětí. Technika je vhodná spíše pro předškolní a starší děti, ale věřím, že za pomoci učitele by tuto techniku, rozfázovanou do více dní, zvládlo i dítě mladší než dané věkové kategorie.</p>

Výstup č. 9 – Tisk z plochy**Cíle:**

- Podporovat spolupráci ve skupině.
- Rozvíjet manipulační dovednosti s výtvarnými pomůckami.
- Rozvíjet kritické myšlení při práci s komiksem.

Pedagogické strategie:

- **Organizační forma:** skupinové vyučování
- **Metody:** rozhovor, výtvarné a grafické činnosti, práce s komiksem,
- **Pomůcky:** sáčky, temperové barvy, kulaté štětce, tvrdý modrý papír A0, ubrusy
- **Prostředky:** demonstrační obrázek, mapa, komiks

Průběh výstupu:**Motivace:**

Motivace výstupu proběhla pomocí komiksu demonstrující tvorbu sněhových vloček. Děti diskutovaly nejdříve o komiksu celkově a následně se snažily pomocí diskuze přijít na námět výstupu. Děti byly velmi všímavé, dokonce pojmenovávaly procesy tvorby sněhových vloček a v problematice se vyznaly. Děti pojmenovaly například skupenství vody či geometrické tvary (šestiúhelníky). Jako motivace byl komiks velmi působivý, děti měly větší radost z tvorby vlastních vloček při tisku z plochy.

Ukázka práce s komiksem:

Uč. – „*Děti, když už jste si prohlédly tento komiks, zkusíme si říct, co na něm je. Kdo nám to vysvětlí?*“

Dítě 1 – „*To jsou vločky!*“

Dítě 2 – „*Jak se dělají ty vločky a sníh.*“

Uč. – „*Podle čeho jste poznaly, že se jedná o sněhové vločky?*“

Dítě 3 – „*Je tady led a tady je taky voda, pak tam jsou ty velké mraky. A ty vločky tam jsou ještě jako!*“

Uč. – „*Skvělé. Kdo nám zkusí podle obrázků říct, jak se takové sněhové vločky tvoří?*“

Děti se hlásí a vybírám jedno z nich.

Dítě 4 - „*Tady na tom obrázku je voda, a pak z ní je pára a ona se dostane do nebe a tam se z toho vytvoří led. Pak je z toho zase led, a pak se ten led dá dohromady a jsou z toho vločky!*“

Uč. – „*Ano, tak tomu doopravdy je. Z ledu vzniknou krystalky, a ty jak jsi říkala, že se dají dohromady, tak do sebe naráží, až z nich vzniknou sněhové vločky. A kdy nám začne sněžit?*“

Dítě 5–, *Tady je těch vloček málo (dítě ukazuje na obrázky mraků), potom víc a víc a víc a až jich tam úplně moc jako, tak začnou padat a začne sněžit.*“

Hlavní část:

Po předchozí motivaci se děti posadily ke stolečkům, kde pracovaly na společném formátu ve skupinách. Děti měly za úkol domluvit se na vzhledu svého díla a vzájemně se snažit debatovat a spolupracovat. Za pomoci odpadového materiálu a temperových barev děti malovaly sněhové vločky dle své fantazie a představivosti a následně je z plastových sáčků obtiskovaly na formát papíru. Ve skupinách panovala po celou dobu dobrá atmosféra. Jedna ze skupin spolupracovala více než druhá, ale vždy se snažily dojít ke kompromisu. Některé z dětí přišly se svým nápadem, který sice dopředu s nikým nekonzultovaly, ale jejich námět se ujal a nakonec děti tvořily opět po společné domluvě. Celkovou techniku tisku z plochy děti pochopily a dokázaly ji aplikovat. Výsledkem byly práce na, kterých děti spolupracovaly a tvorbu po domluvě mezi sebou ukončily.

Ukázka z rozhovoru při práci ve skupinách:

Skupina č. 1 (3 děti)

Dítě 1 – „*Tady uděláme sněhové vločky všude, jo?*“

Dítě 2 – „*Dobře, a budou velké?*“

Dítě 1 – „*Já bych jich udělala moc a velké, ale hlavně moc!*“

Dítě 3 – „*Tak já začnu teda tady.*“

Skupina č. 2 (4 děti)

Dítě 1 – „*Co to maluješ?*“

Dítě 2 – „*Vločku, no jak chumelí.*“

Dítě 3 – „*Tak dobře, já budu dělat vločky a ty, že chumelí.*“

Dítě 1 – „*Já chci taky vločky.*“

Dítě 4 – „*Uděláme tam i takové tečky, jakože sněhové koule.*“

Závěr:

Závěr výstupu se týkal společné reflexe dětí. Děti popisovaly vzájemnou práci ve skupinách. Děti mluvily o tom, jak se spolu domlouvaly ve skupinách a jak se jim pracovalo. Pro zopakování měly děti možnost vysvětlit i tvorbu sněhových vloček. Zároveň jsme společně s dětmi vedly rozhovor o následujícím a konečném výstupu, pro děti úkolu, který jim zbýval ke splnění cesty za pokladem. Na úplný závěr činnosti jsme na mapu nalepili demonstrační obrázek sněhové vločky.

Obrázek 7 – Tisk z plochy

Tabulka 11 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 9 – Tisk z plochy

Výstup č. 9	Tisk z plochy
Zhodnocení výběru techniky:	Technika tisku z plochy byla zvolena na předposlední výstup. Myslím si, že by bylo více vhodné zařadit techniku tisku z plochy před náročnější techniky tisku z hloubky a tisku z výšky. Ale vzhledem k volbě skupinového vyučování jako organizační formě, jsem tuto techniku volila až na závěrečnou část projektu.
Naplněná zvolených cílů:	Cíle byly opět dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí.
Zhodnocení pedagogických strategií:	Organizační forma i metody byly vhodně zvoleny. Vzhledem k menší náročnosti techniky a lepšímu poznání dětí z mé strany, jsem využila skupinového vyučování. Děti tvořily ve skupinách společně po vzájemné domluvě. Pomůcky dětem umožnily dětem efektivní tvorbu a usnadnily manipulaci s nimi. Odpadový materiál pro tisk z plochy byl vhodný a dětem se motiv dobře obtiskoval, především z důvodu průhlednosti a velikosti sáčku.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	Z hlediska komunikace jsem neshledala žádné problémy. Při motivaci pomocí práce s komiksem děti byly velmi aktivní, překvapily mě svými znalostmi, kritickým myšlením, ale také svými dotazy a poznámkami. Během výtvarné činnosti byla komunikace především na dětech a probíhala mezi dětmi, a to především kvůli skupinovému vyučování. Do domluvy dětí jsem nechtěla zasahovat, abych je neovlivňovala, jenom jsem upozorňovala na fakt, že se jedná o skupinovou práci, proto děti musí komunikovat především mezi sebou navzájem.
Klady činnosti:	Komiks k provázání výtvarné výchovy s přírodovědným vzděláváním byl pro děti opravdu velmi zajímavou formu získávání poznatků a rozvíjení kritického myšlení, ale také dobře zafungoval jako motivace k výtvarné činnosti. Technika tisku z plochy byla jednou z jednodušších tech-

	nik. Děti si možná i díky nenáročnosti na postup tvorbu prožily.
Doporučení pro budoucí praxi:	Pro budoucí praxi bych doporučila určitě výtvarné činnosti propojovat i s jinými oblastmi, jako je například právě přírodovědné vzdělávání. Děti můžeme rozvíjet ve více oblastech najednou, můžeme je zároveň motivovat k zájmu o další témata, a to všechno prostřednictvím výtvarných činností. Doporučila bych techniku zařadit dříve, jelikož příliš nezapadá do stupňované náročnosti metodické řady a mohla být zvolena v dřívějších výstupech.

*Výstup č. 10 – Vernisáž a techniky grafiky***Cíle:**

- Rozvíjet komunikační dovednosti.
- Rozvíjet výtvarně technické dovednosti.
- Vést děti k opakované aplikaci svých dovedností a znalostí.

Pedagogické strategie:

- **Organizační forma:** samostatná práce žáků
- **Metody:** rozhovor, výtvarné a grafické činnosti, dramatizace
- **Pomůcky:** barvy na textil, plátěné pytlíky, štětce, hadříky, misky, voda, ubrusy, poklad (krabice obalená baličím papírem), matrice (PET víčka, PET víčka s kresbou tavící pistolí, ruličky od toaletního papíru, bublinková folie, kolečka od lepicí pásky, citron, cibule, jablko)
- **Prostředky:** mapa

Průběh výstupu:

Výstup začal ihned po snídani, kdy děti přicházely na koberec. Během jejich snídaně jsem rozmístila po ploše koberce jejich výtvary a vytvořila tak malou vernisáž jejich výtvorů. Děti si měly možnost prohlížet nejenom svoje obrázky, ale taktéž díla druhých dětí, vzájemně je společně komentovaly a vzpomínaly také na nově naučené techniky. Po prohlédnutí obrázků všemi dětmi, jsme se společně posadili k mapě pokladu. Při prohlížení mapy jsme vzpomínali na všechny splněné úkoly a děti je komentovaly. Nejkladněji hodnotily především techniku tisku „bubble art“, jež byla pro ně nejakčnější technikou. Po rozhovoru měly děti možnost prohlédnout si ještě jednu výstavu svých obrázků a měly za úkol vybrat si jeden z obrázků, buď svůj, nebo obrázek, který se jim líbí a tvořil jej někdo jiný. Následně každé z dětí mluvilo o důvodu volby obrázku, technice, kterou se obrázek tvořil a také i o tématu, jež tento výstup doprovázel. Většina dětí si vybrala své vlastní obrázky, přičemž ty děti, které si vybraly dílo druhého dítěte, mluvilo velmi pozitivně o důvodu výběru. Děti si tak rozvíjely své komunikační dovednosti a zbavovaly se ostychu mluvit před ostatními.

Motivace:

Po vernisáži a prezentaci svých děl jsme společně s dětmi přešly k hledání pokladu. Děti byly již při zahájení výstupu velmi zvědavé a natěšené, na obsah pokladu. Děti tedy hledaly poklad v prostředí třídy, zapojily se taktéž i prvky dramatizace. Po malé nápovědě děti krabici s pokladem našly v šatně. Poklad jsme přenesly za velkého jásotu do třídy. Děti jsem se snažila ještě však napínat rozhovorem o obsahu pokladu opředeného tajemstvím.

Aby všechny děti měly stejnou možnost objevit poklad najednou, pobídla jsem je, aby kolem krabice vytvořily kruh a zakryly si rukama oči. Díky práci s hlasem jsem děti dále napínala a na „ted“ mohly děti oči otevřít. Společně jsme poklad prohlédli a prozkoumali. Obsahem pokladu byla nejenom sladká odměna, ale také plátěné pytlíky na záda a barvy na textil, jež sloužily k závěrečné tvorbě.

Hlavní část a závěr:

Po naleznutí pokladu a diskuzi o něm se děti přemístily ke stolečkům, kde měly možnost být designéry a navrhnout si a potisknout své vlastní textilové pytlíky. Dětem byla poskytnuta široká škála razítek vytvořených z odpadového materiálu. S některými pomůckami měly možnost se děti setkat během předchozích výstupů. Tato činnost byla zároveň zpětnou vazbou, děti totiž aplikovaly poznatky z předchozích výstupů. Jako tiskový materiál dětem posloužily i potraviny jako cibule, jablka a citrony. Děti měly tak možnost poznat jejich strukturu. Tvorba byla pro děti opravdu zajímavou, výtvarné činnosti se věnovaly poměrně dlouhou dobu a celkový výstup byl tak delším, jelikož se některé z dětí dostaly téměř do stavu flow. Výsledkem byla opravdu nádherná díla, která v některých případech předčila má očekávání. Největším štěstím však byla radost v dětských očích. Závěr výstupu proběhl úplným zhodnocením celé cesty, poděkováním a potleskem.

Obrázek 8 – Techniky grafiky

Tabulka 12 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 10 – Vernisáž + Techniky grafiky

Výstup č. 10	Vernisáž + Techniky grafiky
Zhodnocení výběru techniky:	Technika byla pro tentokrát volitelná dětmi. Děti měly možnost využít svých zkušeností a znalostí z předchozích výstupů. Tuto formu volby jsem zvolila na konec projektu a celkové metodické řady jako ověření toho, co si děti celkově zapamatovaly, co se naučily a jak se oproti prvnímu výstupu z hlediska manipulace s výtvarnými pomůckami, z hlediska jemné motoriky a výtvarného a kritického myšlení posunuly, rozvinuly.
Naplnění zvolených cílů:	Cíle byly opět dle mého názoru naplněny a zvoleny přiměřeně k dané činnosti i věkové kategorii dětí.
Zhodnocení pedagogických strategií:	Pedagogické strategie byly vhodně zvoleny a provedením odpovídaly jejím charakteristikám. Vzhledem k volbě organizační formy <i>Samostatné práce žáků</i> jsem měla opravdu velkou možnost pozorovat pokroky dětí. Prostředky i pomůcky umožnily efektivní práci dětem.
Zhodnocení komunikace s dětmi:	V posledním výstupu bylo znát z dětí především velké nadšení z hledání závěrečného pokladu. Při zahajovací vernisáži se děti již neostýchaly projevit své názory, své postoje, ale také pocity a nebály se projevovat před ostatními dětmi. Z hlediska komunikace mezi mnou a dětmi již nebyl žádný problém a vše proběhlo v pořádku. Během samostatné práce dětí se však děti ještě občas doptávaly na informace.
Klady činnosti:	Kladným shledávám využití vernisáže k celkovému shrnutí projektu. Děti díky vernisáži rozvíjely i své komunikační dovednosti. Celková volba způsobu organizace daného výstupu mi poskytla zpětnou vazbu celého projektu.
Doporučení pro budoucí praxi:	Matrice pro tisk by si mohly děti předem vyrobit v předchozích dnech. Měly by pak ještě o to větší prožitek z tvorby, jelikož by si matrice přímo vytvořily dle svých představ.

5 EVALUACE PROJEKTU

Projekt s názvem „Poznáváme tiskem“ byl evaluován ze strany učitelek mateřské školy pomocí metody pozorování. Každý výstup byl jednotlivě evaluován učitelkou dané třídy. Forma evaluace byla písemná, ale také ústní ve smyslu zpětné vazby a doporučení pro další praxi. Z mé strany proběhla evaluace sebereflexí každého výstupu, kdy jsem hodnotila volbu techniky, naplnění cílů, volbu pedagogických strategií, klady činnosti a zamýšlela jsem se také nad doporučením pro budoucí praxi.

5.1 Vlastní reflexe

S projektem jako celkem jsem velmi spokojená. Dovolím si tvrdit, že se mi povedlo technologicky náročné techniky přizpůsobit věkové kategorií dětí, jejich schopnostem a dovednostem. Zároveň bylo velmi obtížné přemýšlet nad volbou materiálu a pomůcek i z hlediska bezpečnosti, a to hlavně z důvodu, že při grafických technikách se především používají například jehly nebo různá rydla.

Místo realizace jsem zvolila správně, mateřská škola a učitelky mateřské školy byly velmi vstřícné a otevřené zpětné vazbě a pomoci. Z hlediska výstupů jsem byla spokojená především díky dodržení časové dotace. Jeden z náročnějších výstupů jsem rozdělila do dvou dnů kvůli náročnosti techniky a charakteristik materiálu. Jediným výstupem, kdy jsem časovou dotaci opravdu nezvládla, byl výstup poslední.

Témata zvolená v podobě objektů z přírody byly dětem velmi blízké. Vyplatilo se dbát také na potřeby a zájmy dětí. Zároveň jsem spokojená s volbou zvyšující se náročnosti technik, kterou mi umožnila metodická řada. Nejdříve jsem volila přípravné grafické techniky objasňující princip grafiky a poté náročnější techniky tisku z výšky, hloubky a plochy.

Cíle stanovené během činnosti jsem volila úměrně věkové kategorii dětí a většinu z nich jsem buď naplnila, nebo alespoň částečně naplnila. Edukační cíle projektu byly v rámci možností naplněny. Celkovou organizaci projektu jsem zvládla na velmi dobré úrovni. Tomuto faktoru přispěl i vstřícný přístup ze strany mateřské školy a umožnění realizace výstupů. Jednotlivé výstupy tak na sebe navazovaly, ale zároveň odpovídaly i danému ročnímu období a aktuální situaci.

Z hlediska pedagogických strategií v rámci celého projektu jsem se snažila o dodržení jejich zásad, charakteristik a podmínek. Různorodost organizačních forem mi otevřelo další možnosti rozvoje dětí i v jiných oblastech než jen v oblasti výtvarné výchovy. Metody jako diskuze a brainstorming umožnily komunikaci s dětmi na velmi vysoké úrovni.

ni, tyto metody postupem času zapůsobily i na chování dětí, jež byly ze začátku ostýchavé, postupem času se nebály mluvit, říct svůj vlastní názor. Taktéž jsem volila metody jako je práce s komiksem, práce s prediktabilní knihou nebo pokus, které byly pro děti velmi zajímavé. Volbu pomůcek jsem se snažila vybírat hlavně úměrně věkové kategorii dětí a také dostupnosti pomůcek. Prioritou při volbě druhů matric a pomůcek byl především výběr odpadového materiálu a jeho opakovaného využití. Prostředky jsem se snažila vybírat hlavně z reálného prostředí, stejně tak jako vzhled demonstračních obrázků.

Motivace činností byla ve většině případů dobře zvolená. Ze začátku jsem však musela více zapracovat na lepší práci s hlasem. K větším zkušenostem a lepší motivaci přispěla i souvislá praxe během studia. Motivace dětí se postupem času z mé strany více zlepšovala, ale myslím si, že v této oblasti bych měla zapracovat na svém rozvoji.

Komunikace s dětmi probíhala velmi uvolněnou formou, snažila jsem se dětem poskytnout pocit bezpečí a vlídné atmosféry. Vzhledem k danému přístupu se děti nebály se mnou komunikovat. Otevřenými otázkami jsem se snažila dosáhnout širších odpovědí a dosáhnout diskuze. Během projektu jsem nemusela řešit žádné závažné konflikty, pouze bylo potřeba děti někdy slovně upozornit, aby nevyrušovaly ostatní.

Časová náročnost projektu byla odpovídající zvoleným výtvarným technikám a činnostem v rámci projektu. Myslím si, že projekt je sice náročnější na běžnou realizaci v mateřské škole, ale při dobrému časovému rozvržení jej lze realizovat v časové dotaci určené pro didakticky cílenou činnost.

Tabulka 13 - Vlastní sebereflexe

Vlastní reflexe	
Klady	Propojenost a návaznost výtvarných technik.
	Volba adekvátní alternativních pomůcek.
	Poučení o bezpečnosti práce s pomůckami.
	Podpora samostatné práce.
	Individuální přístup k dětem.
	Podpora spolupráce ve skupinách.
	Naplnění edukačních cílů projektu.
	Projekt je s úpravami využitelný v praxi.
Zápory	Metodická náročnost některých technik.
	Realizace projektu s menším počtem dětí.

5.2 Evaluace učitelky MŠ

Studentka na začátku projektu představila dětem celý projekt, motivovala je cestou k pokladu, přiblížila jim, jaká je po cestě čekají dobrodružství. Projekt si naplánovala na 10 lekcí, ve kterých se děti postupně seznamovaly s různými výtvarnými technikami. Děti si vyzkoušely tisk provázkem, poznávaly vytváření odstínů mícháním barev, otiskovaly jak přírodniny, tak i předměty z různých materiálů, všímaly si a využívaly jejich strukturu. Pracovaly s tuší, špejlí, foukaly do brček, ryly do hmoty i polystyrenu, otiskovaly své rytiny. Některé techniky děti již znaly, některé z technik byly pro děti nové a velmi zajímavé, které je zaujaly a bavily.

Shrnutí: zvolené činnosti vedly k seznámení dětí s různými grafickými technikami, k rozvoji estetického vnímání světa, k rozvoji fantazie, představivosti a kreativity, k rozvoji jemné motoriky. Děti zkoumaly nabídku všemi svými smysly. Činnosti byly zvoleny vhodně pro danou věkovou skupinu. Studentka dokázala děti dobře motivovat. I proto děti dokázaly udržet pozornost delší dobu. Nepředkládala hotové informace, děti se musely zapojit a přijít si na některé věci samy. Podařilo se jí děti zaujmout tak, že se aktivně zapojovaly a na další lekci se těšily. Studentka se na práci pečlivě připravovala, měla vždy dostatek pomůcek pro všechny děti, jednotlivé postupy vždy dětem vysvětlila a ukázala.

Nezapomněla na připomenutí bezpečnosti při manipulaci s pomůckami. Výhodou pro práci byl i malý kolektiv dětí (8-10). Přístup k dětem byl vždy pozitivní, kamarádský, respektovala jejich odlišnosti, různé pracovní tempo. Celkově se mi projekt velmi líbil, studentka pracovala se zaujetím a projekt jako takový hodnotím kladně.

Doporučení: aktivity byly vhodné pro menší skupinu dětí. V případě práce s celým kolektivem (u nás 27 dětí ve věku 3-7 let) by byla nutná jiná organizace činností, jiná nabídka pro mladší děti. Doporučila bych, aby si děti samy chystaly a připravovaly pomůcky, aby studentka dohlédla na bezpečnost práce po celou dobu činností.

Tabulka 14 - Evaluace učitelky MŠ

Evaluace učitelky MŠ	
Klady	Rozvoj fantazie, představivosti a kreativity.
	Rozvoj jemné motoriky.
	Přiměřenost činností vzhledem k věkové skupině.
	Vhodně zvolená motivace.
	Poučení o bezpečnosti práce s pomůckami.
	Srozumitelné vysvětlování postupů.
	Projekt s úpravami realizovatelný i pro nižší věkovou kategorii dětí.
	Respektování odlišností dětí a pracovního tempa.
	Pozitivní, kamarádský přístup studentky.
Zápory	Projekt realizovatelný s menší skupinou dětí.
	Chystání pomůcek pro děti studentkou.

5.3 Srovnání vlastní reflexe a evaluace učitelky MŠ

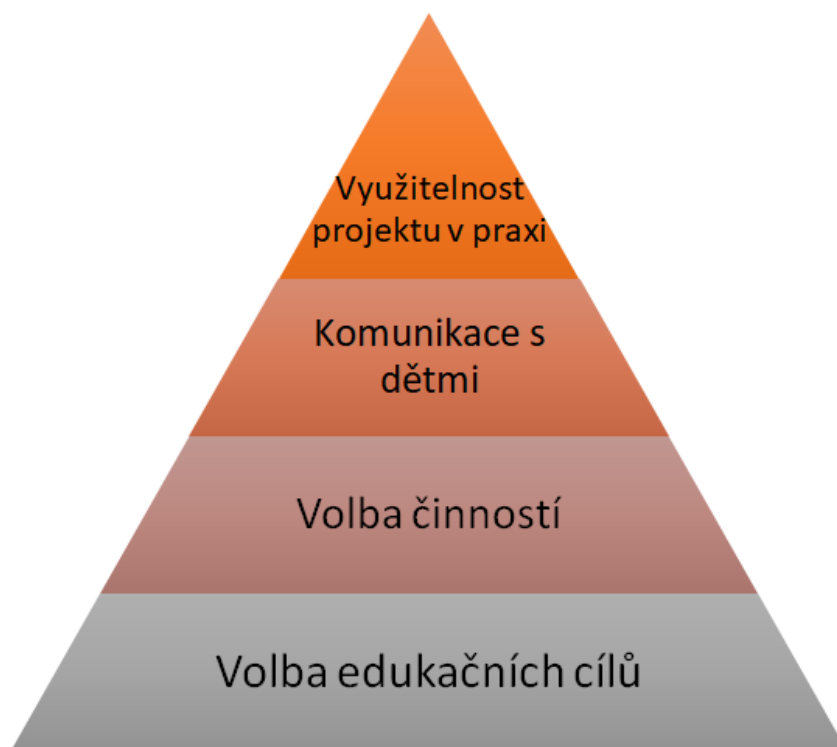
Tabulka 15 - Srovnání vlastní reflexe a evaluace učitelky MŠ

Srovnání vlastní reflexe a evaluace učitelky MŠ				
	Vlastní reflexe		Evaluace učitelky	
	Klady	Zápory	Klady	Zápory
Komunikace s dětmi	Podporování samostatnosti dětí. Individuální přístup k dětem.	Počáteční ostých dětí při komunikaci.	Srozumitelné vysvětlování postupů. Respektování odlišností dětí a pracovního tempa. Pozitivní, kamarádský přístup studentky.	
Volba činností	Propojenost a návaznost výtvarných technik. Poučení o bezpečnosti práce s pomůckami. Podpora spolupráce ve skupinách.	Metodická náročnost některých technik	Přiměřenost činností vzhledem k věkové skupině. Poučení o bezpečnosti práce s pomůckami. Vhodně zvolená motivace.	Chybění pomůcek pro děti studentkou.
Volba edukačních cílů	Naplnění edukačních cílů projektu.		Rozvoj fantazie, představivosti a kreativity. Rozvoj jemné motoriky.	

Využitelnost projektu v praxi	Projekt s úpravami využitelný v praxi.	Realizace projektu s menším počtem dětí.	Projekt realizovatelný v praxi.	Projekt realizovatelný s menší skupinou dětí.
--------------------------------------	--	--	---------------------------------	---

Pomocí srovnání vlastní reflexe s evaluací učitelky MŠ jsem si stanovila několik oblastí evaluace, a to oblasti s názvy *Komunikace s dětmi*, *Volba činností*, *Volba edukačních cílů* a *Využitelnost projektu v praxi*. Tyto oblasti byly vzájemně srovnány a zapsány do tabulky. Výsledkem evaluace je malé schéma v podobě pyramidy. Základnu pyramidy tvoří Volba edukačních cílů, jakožto hlavní báze projektu a celkové ukotvení, v dalším patře je oblast Volba činností, která zajišťuje vhodnost výběru daných technik. Následně je dalším patrem komunikace s dětmi, zastupující důležitý prvek práce učitele a výsledkem je celková využitelnost v praxi, která shrnuje předchozí tři body.

Schéma 1 – Srovnání vlastní reflexe a evaluace učitelky MŠ

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Výtvarný projekt, realizovaný metodickou řadou, byl určen pro děti věkové kategorie 4-7 let. Jelikož byly některé aktivity náročnější, věková kategorie dětí byla úměrná. Samozřejmě, že však záleží i na dané skupině dětí a jejich rozvoji. Projekt bych proto doporučila spíše pro předškolní děti.

V rámci projektu byly dětem představeny různé techniky grafiky. Především kladně hodnotím postupování dle metodické řady. Nejdříve bych s dětmi určitě doporučila začínat přípravnými grafickými technikami, přičemž výběr těchto technik je opravdu široký a existuje spousta publikací zaměřených na tuto tematiku, především metodik. V projektu si děti mohly vyzkoušet tedy jak klasické obtiskování či rezerváž, tak i náročnější techniky grafiky jako je tisk z plochy, výšky a hloubky. Za nejnáročnější techniku pro děti považuji tisk z hloubky, který je náročný na realizaci a vyžaduje několik kroků, které musí být provedeny správně, aby se dostavil výsledný efekt této techniky. Při jednotlivých činnostech je však dobré dbát především na volnost projevu dítěte, na podporu tvořivosti a především prožitek z tvorby. Ne vždy dobrý produkt zaručuje dobrý prožitek z tvorby.

Jednotlivé činnosti byly realizovány především individualizovaným vyučováním, což je z mého hlediska velmi dobrá volba organizační formy, jelikož mají děti dostatečný čas pro tvorbu. Děti mají i dostatek prostoru na otázky, či interpretaci díla, nebo také celkovou komunikaci s učitelem. Taktéž se osvědčilo i skupinové vyučování, které dává grafice opět zcela jiný rozměr. Zároveň otvírá i nové možnosti dětem při vzájemné komunikaci a inspiraci druhým dítětem, či sdílením svých zkušeností. Zajímavou volbou organizační formy se ukázala i samostatná práce žáků v prostředí mateřské školy dětí.

Výstupy v rámci projektu bych určitě doporučovala realizovat s malou skupinou dětí, a to především kvůli dostatečnému pochopení jednotlivých technik a určené pozornosti pro dítě. Zároveň je projekt zčásti realizovatelný i s dětmi mladšími pěti let. Techniky by se však měly rozdělit a rozplánovat do více dní, ne do jednoho výstupu, a musely by být přizpůsobeny dané věkové kategorii dětí.

I přestože byly techniky grafiky náročnější než přípravné grafické techniky, pro děti byly zajímavější a otevíraly jim něco nového, nový pohled na tvorbu, nový rozměr. „Bubble art“ byl pro děti zajímavou technikou, kdy si mohly vyzkoušet tisk z výšky velmi hravou formou. Technika děti natolik zaujala, že ji chtěly několikrát opakovat a v průběhu projektu ji při jiných výstupech vzpomínaly, jako skvělou zábavu. Také poslední výstup projektu byl zaměřen především na volnou tvorbu dětí, kdy jim byl poskytnut materiál k tisku. U dětí pak bylo vidět, co všechno si zapamatovaly,

jaké techniky již znají a ovládají. Největším štěstím v průběhu projektu bylo vidět zapálení dětí pro grafiku, radost v dětských očích a úsměvy na tvářích.

Celkový projekt hodnotím kladně. Zároveň také vernisáž jako ukončení projektu byla velmi zajímavou formou ukončení. Děti komentovaly své výtvořky, interpretovaly svá díla, nebo také hovořily o obrázcích jiných dětí, které je zaujaly. Zároveň děti popisovaly i provedení jednotlivých technik, či činnosti, které doprovázely jednotlivé výstupy (např. pokus s ohněm). Určitě bych tuto formu prezentace svých děl, či jen prosté sdělování pocitů z tvorby, doporučila zařadit do běžné denní praxe. Děti nejenom rozvíjí své komunikační schopnosti, ale také přemýšlejí nad daným výtvořkem, rozebírají své pokroky, a tak se mohou pomocí vlastní reflexe posunovat na vyšší úroveň.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo vytvořit projekt zaměřený na grafiku využitelnou v předškolním vzdělávání a jeho aplikaci ve vybrané mateřské škole. Dětem bylo pomocí projektu umožněno získat nové zkušenosti s tvorbou prostřednictvím technik grafiky, taktéž byl podpořen rozvoj jemné motoriky při manipulaci s různými pomůckami, rozvoj výtvarného myšlení, ale také prožitek z tvorby.

Tato práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část poskytuje teoretická východiska grafiky a její využitelnosti v mateřské škole, taktéž obsahuje současný pohled na výtvarnou činnost, ale také možnosti rozvoje dítěte prostřednictvím grafiky.

Praktická část se zaměřuje na výtvarný projekt, který obsahoval deset výtvarných činností. Činnosti jsou koncipovány na dvě oblasti. První z oblastí bylo poskytnutí prvotních zkušeností s grafikou prostřednictvím přípravných grafických technik. Další oblast byla zaměřena na techniky grafiky. Jednotlivé činnosti na sebe metodicky navazovaly a zvyšovala se jejich náročnost. Projekt byl navržen s ohledem na danou věkovou kategorii dětí, ale také určen pro menší skupinu.

Při plánování výtvarného projektu jsem se snažila dbát především na vhodnou volbu výtvarných pomůcek, které by zefektivnily práci dětí. Jelikož grafika ve své podstatě je zaměřena především na technologický postup, bylo potřeba vymyslet nejen modifikaci technik, ale také přizpůsobit pomůcky dané věkové kategorii dětí. Jednou z myšlenek projektu bylo využití odpadového materiálu, ale také reálné prostředky k motivaci výtvarných činností.

V závěru praktické části je projekt evaluován prostřednictvím vlastní reflexe a evaluací učitelky mateřské školy. Nedílnou součástí jsou však také doporučení pro další praxi, jež byla zpracována na základě evaluace.

Projekt celkově hodnotím pozitivně. Kladná byla odezva jak ze strany dětí, což je hlavním pozitivem, děti byly činnostmi nadšené, tvorba byla pro ně zábavná, a celkově se děti do průběhu projektu zapojovaly a s nadšením mě vítaly při dalším příchodu do mateřské školy. Troufám si tvrdit, že pozitivní reakce byla i ze strany učitelek mateřské školy.

Zpracování bakalářské práce a její realizace v praxi mi poskytla především velkou dávku zkušeností, jak praktických, tak také teoretických.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Bauer, A. (1999). *Grafika*. Olomouc: Rubico.
2. Bird, M. (2012). *100 ideas that changed art*. London: Laurence King.
3. Boden, M. A. (2010). *Creativity and art: threeroads to surprise*. Oxford: Oxford University Press.
4. Csíkszentmihályi, M. (2015). *Flow: o štěstí a smyslu života*. Praha: Portál.
5. Fichnová, K., & Szobiová, E. (2007). *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál.
6. Hazuková, H., & Šamšula, P. (2005). *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
7. Horová, J. (2010). *100 inspirací z Ekoateliéru: moderní abeceda tvořivé recyklace*. Praha: Portál.
8. Königová, M. (2006). *Jak myslet kreativně*. Praha: Grada
9. Křížová, Ž. (2018). *Výtvarné náměty a techniky v předškolním vzdělávání (2. vydání)*. Praha: Raabe.
10. McClure, M., Tarr, P., Thompson, C. M., & Eckhoff, A. (2017). Defining Quality in Visual Art Education for Young Children: Building on the Position Statement of the Early Childhood Art Educators [Online]. *Arts Education Policy Review*, 118(3), 154-163. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&an=EJ1142641&scope=site>
11. Michálek, O. (2016). *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister&Principal.
12. Nöllke, M. (2006). *Naučte se myslet kreativně: kreativní techniky pro váš úspěch v praxi*. Praha: Grada.
13. Odehnal, A. (2005). *Grafické techniky: praktický průvodce*. Brno: ERA.
14. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. (2018). Praha: MŠMT. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/45304?highlightWords=rvp+2018>
15. Roeslová, V. (1996). *Techniky ve výtvarné tvorbě*. Praha: Sarah.
16. Roeslová V. (1997). *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah.
17. Roeslová, V. (2003). *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy* (Přeprec. vyd). Praha: Univerzita Karlova.

18. Rochovská, I., & Krupová, D. (2016). *Umělci v mateřské škole: aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění*. Praha: Portál.
19. Sarkar, N. N. (2008). *Art and printproduction*. NewDelhi: Oxford UniversityPress.
20. Slavíková, V., Hazuková, H., & Slavík, J. (2010). *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky* (2., upravené (v SPL-Práce 1.) vydání). Úvaly: Albra (redakce SPL-Práce)
21. Smékal V. (1996) *Tvořivost a škola. Tvořivost v práci učitele a žáka: sborník z celostátního semináře k problematice tvořivosti v práci učitele a žáka*. Brno: Paido.
22. Spodek, B. (1993). Selecting activities in the arts for early childhood education [Online]. *Arts Education Policy Review*, 94(6), 11-17. <https://doi.org/10.1080/10632913.1993.9936936>
23. Spousta, V. (2001). Proč rozvíjet vizuální gramotnost? *Pedagogická orientace*, 11(3), 86-93.
24. Stadlerová, H. (2011). *Po O: východiska a inspirace pro výtvarnou tvorbu dětí v předškolním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita.
25. Stadlerová, H. (2014). Zelotisky a jiné grafické experimenty [Online], 6. Retrieved from <https://educoland.muni.cz/vytvarna-vychova/nove-metody/graficke-experimenty/>
26. Štěpánková, K. (2013). Jak zabít tvořivost ve výtvarné výchově. *Kultura, umění a výchova*.
27. Veitová, T., Maděrová, K., Macková, S., & Dostálková, P. (2015). Výtvarná výchova v MŠ [Online]. In (p. 42). Retrieved from <http://www.modra-skola.cz/dokumenty/projekty/uzvj/VytvMS.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠ	Mateřská škola
NAEA	National Art Education <u>Association</u> - Národní umělecká vzdělávací asociace
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.
Např.	Například
Tj.	To je
Tzn.	To znamená
Tzv.	Takzvaný

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Tisk provázkem 1	37
Obrázek 2 – Obtisk listů – monotyp	40
Obrázek 3 - Gumotisk.....	43
Obrázek 4 – Tisk z výšky bublinkovou fólií.....	47
Obrázek 5 – Tisk z výšky (Hlínoryt – 2)	58
Obrázek 6 – Tisk z hloubky	61
Obrázek 7 – Tisk z plochy	66
Obrázek 8 – Techniky grafiky	70

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1 - Charakteristika projektu.....</i>	<i>31</i>
<i>Tabulka 2 - Návrh obsahu projektu .....</i>	<i>32</i>
<i>Tabulka 3 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 1 – Tisk provázkem.....</i>	<i>38</i>
<i>Tabulka 4 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 2 – Obtisk listů - monotyp .....</i>	<i>41</i>
<i>Tabulka 5 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 3 – Gumotisk .....</i>	<i>44</i>
<i>Tabulka 6 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 4 – Tisk z výšky bublinkovou fólií.....</i>	<i>48</i>
<i>Tabulka 7 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 5 – Tisk z výšky -, Bubble art“ .....</i>	<i>51</i>
<i>Tabulka 8 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 6 – Tisk z výšky (Hlínoryt 1).....</i>	<i>55</i>
<i>Tabulka 9 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 7 – Tisk z výšky (Hlínoryt 2).....</i>	<i>59</i>
<i>Tabulka 11 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 8 – Tisk z hloubky.....</i>	<i>62</i>
<i>Tabulka 12 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 9 – Tisk z plochy.....</i>	<i>67</i>
<i>Tabulka 13 - Vlastní sebereflexe výstupu č. 10 – Vernisáž + Techniky grafiky .....</i>	<i>71</i>
<i>Tabulka 14 - Vlastní sebereflexe.....</i>	<i>74</i>
<i>Tabulka 15 - Evaluace učitelky MŠ .....</i>	<i>75</i>
<i>Tabulka 16 - Srovnání vlastní reflexe a evaluace učitelky MŠ.....</i>	<i>76</i>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS RODIČŮ	88
PŘÍLOHA P II: EVALUACE UČITELKY MŠ.....	90
PŘÍLOHA P III: TISK PROVÁZKEM – VÝSTUP Č. 1	91
PŘÍLOHA P IV: OBTISKOVÁNÍ LISTŮ – MONOTYP – VÝSTUP Č. 2.....	92
PŘÍLOHA P V: GUMOTISK – VÝSTUP Č. 3	94
PŘÍLOHA P VI: TISK Z VÝŠKY BUBLINKOVOU FÓLIÍ – VÝSTUP Č. 4	96
PŘÍLOHA P VII: TISK Z VÝŠKY – „BUBBLE ART“ – VÝSTUP Č. 5.....	98
PŘÍLOHA P VIII: TISK Z VÝŠKY (HLÍNORYT 1) – VÝSTUP Č. 6	100
PŘÍLOHA P IX: TISK Z VÝŠKY (HLÍNORYT 2) – VÝSTUP Č. 7.....	101
PŘÍLOHA P X: TISK Z HLOUBKY – VÝSTUP Č. 8	103
PŘÍLOHA P XI: TISK Z PLOCHY – VÝSTUP Č. 9	106
PŘÍLOHA P XII: TECHNIKY GRAFIKY – VÝSTUP Č. 10	107

SEZNAM SCHÉMAT

Schéma 1 – Srovnání vlastní reflexe a evaluace učitelky MŠ	77
--	----

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS RODIČŮ

SOUHLAS SE ZPRACOVÁNÍM OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Prohlašuji, že všechny rodiče dětí účastníci se projektu realizovaného v mateřské škole Vysoké Pole, mají podepsaný souhlas se zpracováním osobních údajů dítěte, a tudíž jejich výtvary mohou být využity v rámci bakalářské práce studentky Terezy Fojtů.

11. 3. 2020

SOUHLAS SE ZPRACOVÁNÍM OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Podpisem potvrzuji souhlas se zpracováním osobních údajů dítěte, použití fotografií dítěte (bez obličejů) a jeho výtvarných výtvorů v bakalářské práci studentky Terezy Fojtů.

Podpis rodiče:

PŘÍLOHA P II: EVALUACE UČITELKY MŠ

Posudek odborné praxe v MŠ Vysoké Pole

Věková kategorie 4-7 let

Studentka: Tereza Fojtů

Studentka na začátku projektu představila dětem celý projekt, motivovala je cestou k pokladu, přiblížila jim, jaká je po cestě čekají dobrodružství. Projekt si naplánovala na 10 lekcí, ve kterých se děti postupně seznamovaly s různými výtvarnými technikami. Děti si vyzkoušely tisk provázkem, poznávaly vytváření odstínů mícháním barev, otiskovaly jak přírodniny, tak i předměty z různých materiálů, všímaly si a využívaly jejich strukturu. Pracovaly s tuší, špejlí, foukaly do brček, ryly do hmoty i polystyrenu, otiskovaly své rytiny. Některé techniky děti již znaly, některé z technik byly pro děti nové a velmi zajímavé, které je zaujaly a bavily.

Shrnutí: zvolené činnosti vedly k seznámení dětí s různými grafickými technikami, k rozvoji estetického vnímání světa, k rozvoji fantazie, představivosti a kreativity, k rozvoji jemné motoriky. Děti zkoumaly nabídku všemi svými smysly. Činnosti byly zvoleny vhodně pro danou věkovou skupinu. Studentka dokázala děti dobře motivovat. I proto děti dokázaly udržet pozornost delší dobu. Nepředkládala hotové informace, děti se musely zapojit a přijít si na některé věci samy. Podařilo se jí děti zaujmout tak, že se aktivně zapojovaly a na další lekci se těšily. Studentka se na práci pečlivě připravovala, měla vždy dostatek pomůcek pro všechny děti, jednotlivé postupy vždy dětem vysvětlila a ukázala. Nezapomněla na připomenutí bezpečnosti při manipulaci s pomůckami. Výhodou pro práci byl i malý kolektiv dětí (8-10). Přístup k dětem byl vždy pozitivní, kamarádský, respektovala jejich odlišnosti, různé pracovní tempo. Celkově se mi projekt velmi líbil, studentka pracovala se zaujetím a projekt jako takový hodnotím kladně.

Doporučení: aktivity byly vhodné pro menší skupinu dětí. V případě práce s celým kolektivem (u nás 27 dětí ve věku 3-7 let) by byla nutná jiná organizace činností, jiná nabídka pro mladší děti. Doporučila bych, aby si děti samy chystaly a připravovaly pomůcky, aby studentka dohlédla na bezpečnost práce po celou dobu činností.

Datum: 15. 3. 2020

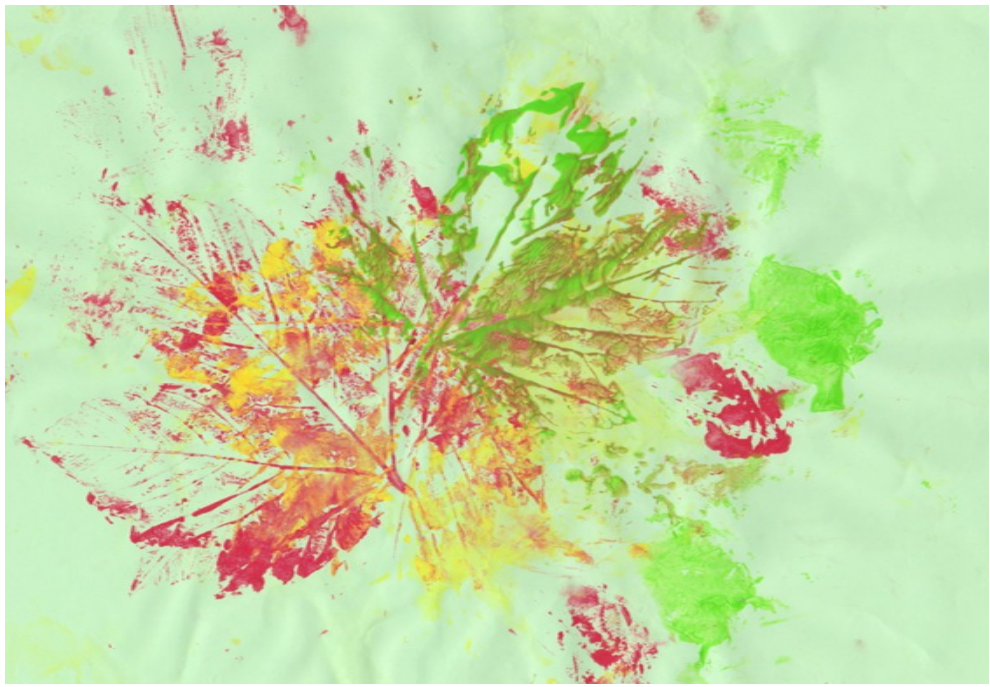
Podpis:

PŘÍLOHA P III: TISK PROVÁZKEM – VÝSTUP Č. 1

PŘÍLOHA P IV: OBTISKOVÁNÍ LISTŮ – MONOTYP – VÝSTUP Č. 2

PŘÍLOHA P V: GUMOTISK – VÝSTUP Č. 3

PŘÍLOHA P VI: TISK Z VÝŠKY BUBLINKOVOU FÓLIÍ – VÝSTUP Č. 4

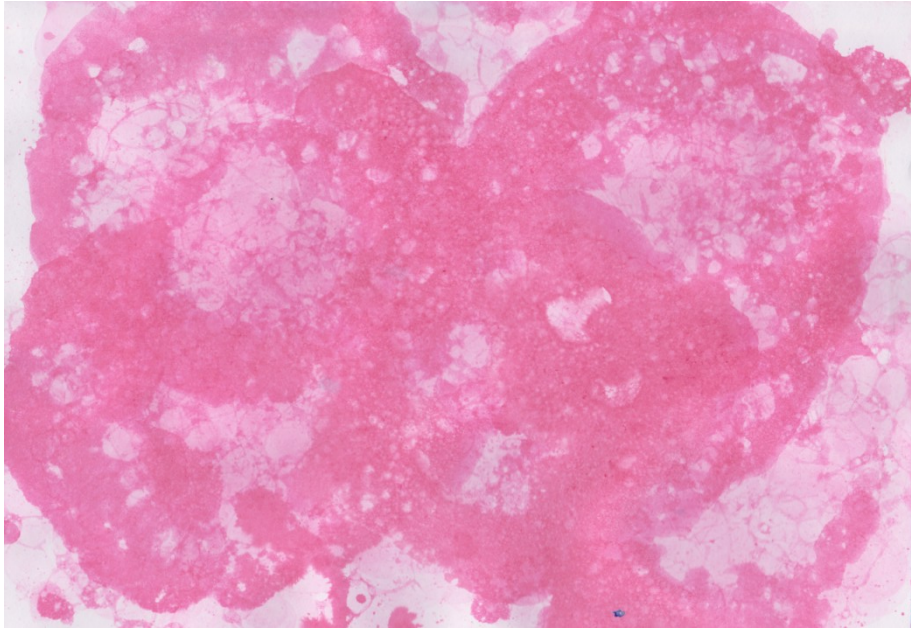

PŘÍLOHA P VII: TISK Z VÝŠKY – „BUBBLE ART“ – VÝSTUP Č. 5

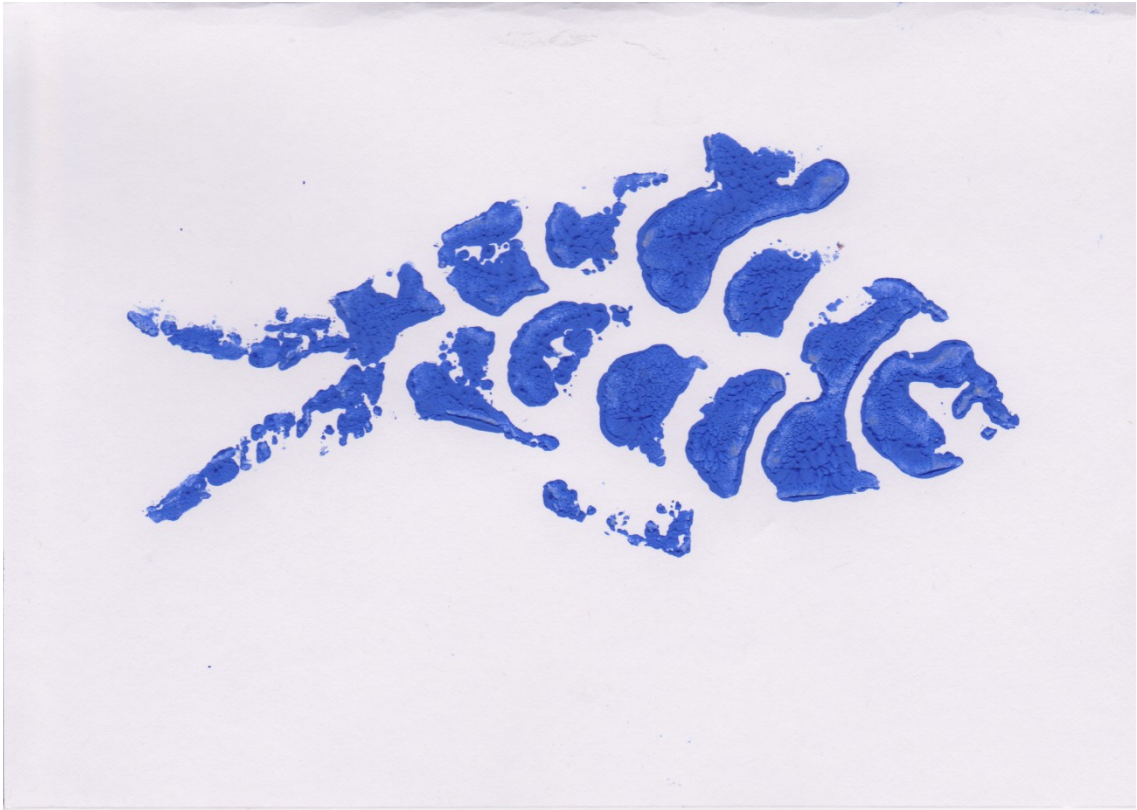

PŘÍLOHA P VIII: TISK Z VÝŠKY (HLÍNORYT 1) – VÝSTUP Č. 6

PŘÍLOHA P IX: TISK Z VÝŠKY (HLÍNORYT 2) – VÝSTUP Č. 7

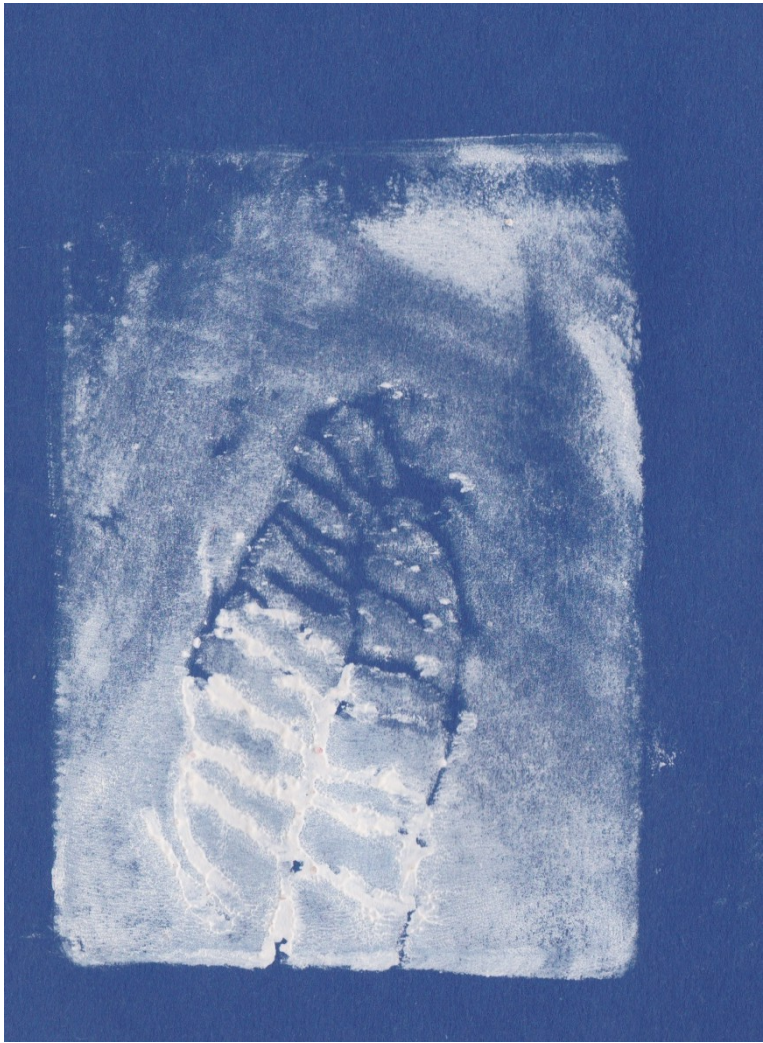

PŘÍLOHA P X: TISK Z HLOUBKY – VÝSTUP Č. 8

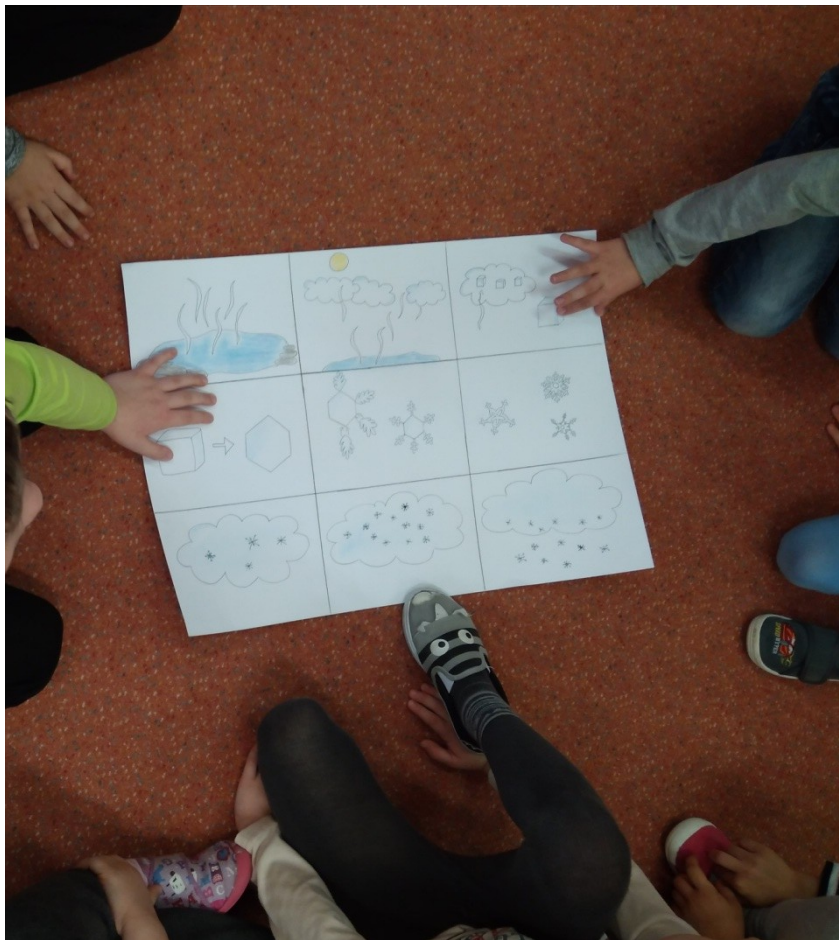

PŘÍLOHA P XI: TISK Z PLOCHY – VÝSTUP Č. 9

PŘÍLOHA P XII: TECHNIKY GRAFIKY – VÝSTUP Č. 10

